

# 3 geografski obzornik

leto 1987

letnik XXXIV



# geografski obzornik

časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo

GEOGRAFSKI OBZORNIK, časopis za geografsko vzgojo in izobraževanje. Izhaja štirikrat letno.

Izdaja Zveza geografskih društev Slovenije, Komisija za geografsko vzgojo in izobraževanje, Ljubljana, Aškerčeva 12

Uredniški odbor: dr. Božo Kert, Marija Košak, dr. Franci Lovrenčak, Cita Marjetič, mag. Metka Špes, Maja Umek

Glavni in odgovorni urednik: mag. Slavko Brinovec

Upravnik: Cita Marjetič. Lektor: Soča Švigelj

Cena posamezne številke: za člane ZGDS 1500 din, za študente 900 din, za nečlane in ustanove 1800 din, za inozemstvo 2400 din

Plačujte na naslov: Zveza geografskih društev Slovenije, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12  
Žiro račun: 50100-678-44109

Za vsebino člankov so odgovorni avtorji sami.

GO izhaja s finančno pomočjo Izobraževalne skupnosti Slovenije

Tisk: Tiskarna Institut Golnik

GEOGRAFSKI OBZORNIK  
leto 1987

YU ISSN 0016-7274  
letnik XXXIV/3

KA ZALO

|  |    |
|--|----|
| DIDAKTIČNA PROBLEMATIKA GEOGRAFIJE   |    |
| Mira Verbič: VLOGA PONA VLJANJA IN PREVERJANJA V VZGOJNOIZOBRAŽEVALNEM PROCESU | 3  |
| Slavko Brinovec: GEOGRAFSKE METODE PRI POUKU                                   | 14 |
| Marija Košak: OPREDELITEV IN OSVAJANJE GEOGRAFSKIH POJMOV                      | 26 |

IZ PEDAGOŠKE PRAKSE

|   |    |
|---|----|
| Barbara Blaznik: POKRAJINSKE ENOTE JUGOSLAVIJE              | 29 |
| Elizabeta Mohorič: IZRABATA L IN KMETIJSSTVO V JUŽNI EVROPI | 37 |

GEOGRAFSKA PROUČEVANJA

|  |    |
|--|----|
| Janja Turk: GEOGRAFSKE PERIODIČNE PUBLIKACIJE  | 42 |
| Ivan Gams: SNOVANJE NOVE GEOGRAFSKE MONOGRAFIJE SLOVENIJE IN VPRAŠANJE REGIONALIZACIJE | 51 |

GEOGRAFSKA RAZISKOVANJA MLADIH

|  |    |
|--|----|
| Metka Špes: RAZISKOVALNO DELO SREDNJEŠOLCEV V ŠOLSLEM LETU 1986/87                           | 56 |
| N. Gorenc, A. Stefan: SOCIALNOGEOGRAFSKA PODOBA ZASELKA AVŠJE IN PROBLEMATIKA MLADIH NA VASI | 61 |
| Bojana Jaušovec: TRDI IN TEKOČI ODPADKI - NOV ANTROPOGEN DEJAVNIK V OKOLJU                   | 73 |

DROBNE NOVICE

|   |    |
|---|----|
| NEKAJ INFORMACIJ O DELU ZVEZE GEOGRAFSKIH DRUŠTEV JUGOSLAVIJE (Pak) | 76 |
| OB GROBU AKADEMIKA PROF. DR. JOSIPA ROGLIČA (Gams)                  | 79 |
| GEOGRAFSKI DIDAKTIČNI MATERIAL                                      | 81 |

OCENE IN POROČILA

|   |    |
|---|----|
| PROSOJNICE PRI POUKU (Umek)             | 82 |
| POROČILO GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA GORENJSKE | 85 |



VLOGA PONA VLJANJA IN PREVERJANJA V VZGOJNOIZOBRAŽEVALNEM PROCESU (Nadaljevanje)

Mira Verbič \*

Preverjanje

S preverjanjem ugotavljamo ekstenzivnost in intenzivnost pridobljenega znanja, stopnjo razvitosti delovnih sposobnosti in kvaliteto pridobljenih vrednot. V vzgojnoizobraževalnem procesu se nenehno prepleta dvostranska aktivnost učitelja in učenca, zato moramo to upoštevati tudi pri preverjanju.

V bistvu gre za zaključno fazo vzgojnoizobraževalnega procesa, za preverjanje končnega uspeha učenčevega učenja in učiteljevega dela v določenem segmentu učnega načrta. Preverjanje mora zajeti vse vzgojnoizobraževalne naloge (materialne, funkcionalne in vzgojne). Sorazmerno najlažje preverimo materialno nalogo. Ugotoviti moramo, ali so učenci sprejeli dejstva in generalizacije, ali je njihov spoznavni obseg dovolj širok, globok in pregleden.

S preverjanjem funkcionalne naloge moramo ugotoviti stopnjo, do katere so se razvile številne in raznovrstne psihofizične funkcije oz. delovne sposobnosti nasploh, povezane s konkretnimi deli učnega načrta. Najteže in hkrati najbolj delikatno je preverjanje sposobnosti mišljenja, saj mora učitelj ugotoviti, kako se učenci znajdejo, da z miselnimi operacijami oz. mišljenjem vzpostavijo raznovrstne zveze in razmerja v vzgojnoizobraževalnih vsebinah. Pridobivanje miselne sposobnosti učencev je v veliki meri odvisno od tega, ali smo delali tako pri prejšnjih stopnjah vzgojnoizobraževalnega dela. Če nismo razvijali pri pouku produktivnega mišljenja, ga pri preverjanju od učencev ne moremo zahtevati oz. pričakovati.

Tehnike izvajanja preverjanja znanja so raznovrstne.

---

\* dipl. geog., Srednja šola za družboslovje in splošno kulturo, 61000 Ljubljana, Strossmayerjeva 1, glej izvleček na koncu Obzornika

## Ustno preverjanje

V neposrednem odnosu med učencem in učiteljem ugotavljamo kakovost doseženih izobraževalnih nalog, delno lahko tudi vzgojnih. Slednje je lažje preverjati v določenih okoliščinah (npr. na ekskurziji, opazovanju na terenu). Čeprav izgleda ta način preverjanja najbolj enostaven, se moramo nanj prilagoditi tako, da določimo obseg vsebin, ki jih bomo preverjali, smotre in konkretna vprašanja. Pričakujemo, da bo učenec samostojno razlagal vsebino, pogosto je dialog, še posebej, kadar želimo, da učenec obrazloži trditve. Na ta način preverjamo stopnjo razumevanja in odpravljamo formalizem v znanju učencev (npr. pri planetarni razporeditvi zračnega pritiska ni dovolj, da učenec našteje območja nizkega in visokega pritiska, razložiti mora tudi vzroke in posledice).

Ta način ima tudi nekaj pomanjkljivosti. Predvsem v razredu ne moremo pri vseh učencih preveriti vseh vzgojnoizobraževalnih vsebin. Na oceno deluje učiteljev subjektivni faktor, z dopolnjevanjem vprašanj pa tudi zmanjšujemo učenčevo samostojnost. Če učitelj pozna te pomanjkljivosti, jih bo spretno dopolnil z drugimi načini preverjanja. Naloga pouka geografije je tudi razvijanje učenčevih verbalnih sposobnosti in sposobnosti javnega nastopanja.

## Pisno preverjanje

Izdelava pisne naloge nam omogoča preverjanje poznavanja vsebine, sposobnosti mišljenja in pisnega izražanja. Učenci morajo npr. napisati vse, kar vedo o vlogi podnebja v geografskem okolju. To lahko odgovarjajo tudi ustno, kjer lahko preverjamo še spretnost uporabe zemljevida, zato naj učitelj temeljito razmisli, kaj je pri geografiji temeljni smoter vzgojnoizobraževalnega dela.

Pisno kontrolno nalogo sestavlja le nekaj vprašanj, na katera učenci kratko odgovarjajo v pisni obliki. Primerna je za preverjanje poznavanja bistvenih delov obravnavanih vzgojnoizobraževalnih vsebin, npr. opis podnebnih elementov, segrevanje zraka, nastanek in vrste padavin.

Naloge objektivnega tipa sestavljajo številna vprašanja, na katera učenci na kratko odgovarjajo tako, da izberejo med ponujenimi odgovori pravih (zaprti tip vprašanj) ali formulirajo svoj odgovor (odprti tip vprašanj).

Testi znanja in testi sposobnosti so praviloma rezultat dela skupine strokovnjakov, čeprav v praksi pogosto vsako nalogo objektivnega tipa kar enačimo s testom.

Pisno preverjanje je ekonomičnejše od ustnega. Učitelj lahko zajame hkrati vse učence, z naknadnim preverjanjem pa ugotavlja uspeh posameznega učenca. Učenci so v enaki situaciji, subjektivni učiteljev faktor odpade (če so imena učencev šifrirana). Slabe strani pa so v tem, da odpadejo dopolnilna

vprašanja, uporaba zemljevida, neposredno opazovanje. Za nekatere učence je pisni način izražanja težji od ustnega, učitelj ne more neposredno voditi učenca pri preverjanju njegovih sposobnosti mišljenja in opazovanja. Pisno preverjanje je zato samo dobra dopolnitev ustnega preverjanja, ne more pa ga zamenjati. Ni slučajno tudi Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja opredelil, da mora učenec v ocenjevalnem obdobju biti vsaj enkrat ocenjen tudi ustno.

### Zaključek

Namesto zaključka sem pripravila preglednico za dve učni enoti po vzorcu, ki ga je pred leti pripravil dr Leon Zorman, ko je predstavljal pripravo Testov znanja. Iz nje je konkretno razvidno, kako bi moral učitelj po določitvi smotrov in vsebin načrtovati preverjanje; na ta način bi v celoti odpadlo več ali manj jalovo prepričevanje, kdaj in zakaj toliko pisnega preverjanja pri geografiji v osnovni in srednji šoli.

| Št.                  | Učna enota  | S M O T R I       |                 |   |                                 |   | Skupno število nalog |  |
|----------------------|---|-------------------|-----------------|---|---------------------------------|---|----------------------|--|
|                      |   | Poznavanje pojmov | specif. dejstev | Razumevanje narav. in družb. geogr. dejavnikov in značilnosti | Uporaba uporaba geograf. znanja | Spretnosti opazovanje na terenu                             |                      | orientac. na zemljevidu - uporaba zemlj. |
| 1.                   | Opredelitev Južne Evrope                              | -                 | 3               | 1   | 1                               | analiza poročil (geografska opazovalnica, naravoslovni dan) | 4                    |  |
| 2.                   | Naravnozemljepisne značilnosti Južne Evrope           | 6                 | 3               | 3   | 3                               |   | 3                    | 18                                       |
| 3.                   | Raznolikost prebivalstva Južne Evrope                 | -                 | 3               | 3   | 1                               |   | 1                    | 8  |
| 4.                   | Gospodarske značilnosti Južne Evrope                  | 3                 | 1               | 8   | 4                               |   | 2                    | 18                                       |
| 5.                   | Gospodarska razvitost posameznih južnoevropskih držav | 1                 | -               | 2   | 1                               |   | 1                    | 5  |
| Skupno število nalog |   | 10                | 10              | 17  | 10                              | 10  | 57                   |  |

JUŽNA EVROPA : 6. razred osnovne šole

Skladno z načrtovano in obravnavano vsebino ter izvedenim ponavljanjem preverjam :

- |                               |       |
|-------------------------------|-------|
| 1. Obče pojme                 | enota |
| - sredozemsko podnebje        | (2)   |
| - makija                      | (2)   |
| - mlado nagubano gorstvo      | (2)   |
| - potres                      | (2)   |
| - vulkan                      | (2)   |
| - lava                        | (2)   |
| - agrarna država              | (4)   |
| - industrijska država         | (4)   |
| - kulturna terasa             | (4)   |
| - narodni dohodek             | (5)   |
| - agrumi                      |       |
| - brnistra                    |       |
| - star masiv                  |       |
| - vulkanski pepel             |       |
| - agrarno-industrijska država |       |
| - industrijsko-agrarna država |       |
- 
- |  |       |
|--|-------|
| 2. Specifična dejstva                    | enota |
| - Južna Evropa                           | (1)   |
| - Sredozemlje                            | (1)   |
| - države Južne Evrope                    | (1)   |
| - narodi Južne Evrope                    | (3)   |
| - naravne enote Južne Evrope             | (2)   |
| - fizikalne in kemične značilnosti morja | (2)   |
| - poselitev Južne Evrope                 | (3)   |
| - značilnosti naselij Južne Evrope       | (3)   |
| - gospodarske panoge                     | (4)   |
| - Sredozemsko morje                      | (2)   |
| - glavna mesta držav Južne Evrope        |       |
| - turistična območja Južne Evrope        |       |
| - raste Južne Evrope                     |       |
| - prst Južne Evrope                      |       |
| - pomorski promet                        |       |
| - pristanišča v Sredozemlju              |       |
| - Sueški prekop                          |       |
- 
- |                                      |       |
|--------------------------------------|-------|
| 3. Razumevanje učne snovi            | enota |
| - Pojem Sredozemlja in Južne Evrope. | (1)   |
| - Vpliv podnebja na razvoj turizma.  | (2)   |



- Kje in zakaj je nastala industrija? (4)
- Prometna vloga Južne Evrope. (4)
- Izraba tal in način obdelovanja. (4)
- Vpliv naravnogeografskih značilnosti na obliko poselitve (3)
- Kdaj (in zakaj) imajo reke v Sredozemlju visoko vodo? (2)
- Naravnogeografske možnosti za razvoj kmetijstva (4)
- Posledice industrializacije v prirodnem okolju (Sred. m.) (5)
- Ali je Sredozemsko morje ločnica med ljudmi? (3)
- V čem se kaže mladost sredozemskega ozemlja? (2)
- Zakaj prebivalci kljub nevarnosti poseljujejo pobočja vulkanov? (2,3)
- Zakaj v Sredozemlju uspeva zgodnja zelenjava (pomen)? (4)
- Razloži sliko, ki prikazuje kulturno teraso! (4)
- Kje v Sredozemlju je kmetijstvo najbolj razvito in zakaj? (4)
- Katere kulture so značilne za Sredozemlje? (4)
- Katere proizvode dajejo posamezne južnoevropske države in zakaj? (5)
- V svetovni in evropski proizvodnji so pomembne naslednje države z naslednjimi proizvodi in pridelki (5)
- Pomen gozda v Južni Evropi (5)

#### 4. Uporabo geografskega znanja

enota

- Presodi, katero sredozemsko kulturo bi lahko gojili v vašem kraju! (2)
- Ugotovi, ali so v Južni Evropi (v slov. Primorju) ustrezni pogoji za razvoj težke industrije! (4)
- Zakaj je že v rimski dobi vodila pomembna pot iz Sredozemlja čez Postojnska vrata v notranjost? (4)
- Skica - globinski profil Gibraltarskih vrat: zakaj ne more hladnejša voda iz Atlantika v Sredozemlje in posledice. (2)
- Zakaj je tudi naše ozemlje potresno območje? (2)
- Ugotovi, kako so pri zidavi novega mestnega dela upoštevali izkušnje starejših prebivalcev pri gradnji hiš in naselij! (3)

- Zakaj ima večina vrtov v našem primorju naprave za zalivanje? (4)
- Razloži kulturno teraso v bližini šole! (4)
- Kako bi ugotovil obseg razširjenosti oljke? (2)
- Ugotovi, razmisli, zakaj je nastalo pristanišče Koper. (5)

4. Opazovanje na terenu - ugotavljanje spretnosti: afektivno in vzgojno ne moremo vključiti v pisno preverjanje. Področje preverjamo in ocenjujemo:

- delovne navade,
- prizadevnost,
- zanimanje,
- socialne in osebne lastnosti.

#### 5. Orientacijo na zemljevidu

enota

- zemljepisna lega Južne Evrope (1)
- države in glavna mesta Južne Evrope (1)
- zemljepisne enote Južne Evrope (2)
- Sredozemsko morje, morski tokovi (2)
- vulkani, položaj, nadmorska višina? (2)
- koncentracija naselij (3)
- prometna povezanost Južne Evrope (4)
- energetske viri, surovine, industrija (4)
- industrijske panoge po državah Južne Evrope (5)
- položaj Jugoslavije v Južni Evropi in Sredozemlju (1)

| Št. | Učna enota  | S M O T R I |                    |  |                             |   | Skupno<br>število<br>nalog                          |    |
|-----|---|-------------|--------------------|--|-----------------------------|---|---|----|
|     |   | Poznavanje  |                    | Razumevanje                                    | Uporaba                     | Spretnosti  |   |    |
|     |   | pojmov      | specif.<br>dejstev | elementi,<br>faktorji in<br>modifika-<br>torji | uporaba<br>geogr.<br>znanja | opazovanje<br>na terenu                                     | orientac.<br>na zemljevi-<br>du - uporaba<br>zemlj. |    |
| 1.  | Vloga podnebnih elementov<br>- geografske osnove po-<br>dnebjja | 12          | 12                 | 10   | 9                           | opazovanje vreme-<br>na in fenoloških<br>pojavnov (nar. d.) | 1   | 44 |
| 2.  | Planetarno kroženje zraka                                       | -           | 4                  | 2  | 3                           |   | 1   | 10 |
| 3.  | Podnebni tipi   | -           | 1                  | 7  | 5                           |   | 4   | 17 |
|     | Skupaj  | 12          | 17                 | 19   | 17                          |   | 6   | 71 |

10

PODNEBJE (1. letnik srednjega usmerjenega izobraževanja)

Skladno z načrtovano in obravnavano vsebino ter izvedenim ponavljanjem preverjam:

- |  |       |
|--|-------|
| 1. Obče pojme  | enota |
| - atmosfera  | 1     |
| - vreme  | 1     |
| - podnebje   | 1     |
| - konvekcija   | 1     |
| - kondukcija   | 1     |
| - adiabato segrevanje  | 1     |
| - adiabato ohlajanje   | 1     |
| - zračni tlak  | 2     |
| - veter  | 2     |
| - izoterme   | 1     |
| - vlažnost   | 1     |
| - padavine   | 1     |
| 2. Specifična dejstva, terminologijo                         | enota |
| - podnebni elementi  | 1     |
| - podnebni faktorji  | 1     |
| - podnebni modifikatorji                                     | 1     |
| - julijska izoterma  | 1     |
| - januarske izoterme   | 1     |
| - absolutna vlažnost   | 1     |
| - relativna vlažnost   | 1     |
| - glavni rodovi oblakov                                      | 1     |
| - padavinski režim   | 1     |
| - potujoča depresija   | 2     |
| - topla fronta   | 2     |
| - hladna fronta  | 2     |
| - podnebni tipi  | 3     |
| - vremenovorna središča                                      | 2     |
| - konveksijske padavine                                      | 1     |
| - orografske padavine  | 1     |
| - ciklonske padavine   | 1     |
| 3. Razumevanje (dejavnikov in vpliva podnebjja na življenje) | enota |
| - Kako vpliva podnebje na življenje ljudi?                   | 1,3   |
| - pojem vremena in podnebjja                                 | 1     |
| - faktorji, ki določajo tipe podnebjja                       | 1,3   |
| - elementi podnebjja   | 1     |
| - segrevanje ozračja   | 1     |

- Od česa je odvisna razporeditev temperatur na zemeljskem površju? 1
- razmerje med vlažnostjo in temperaturo 1
- razmerje med temperaturo in zračnim tlakom 1
- Kako nastajajo padavine? 1
- pomen padavinskega režima za življenje v pokrajini 1,3
- Razloži planetarno kroženje zraka (vzroke in posledice) 2
- vremenotvorna središča (vrste in pomen) 2
- opredeli podnebja tropskega pasu 3
- opredeli podnebja subtropskega pasu 3
- opredeli podnebja zmernega pasu 3
- opredeli gorsko podnebje 3
  
- 4. Uporabo geografskega znanja enota
- Našim krajem se približuje hladna fronta, za njo se krepi greben visokega zračnega pritiska. Presodi, če se lahko odpraviš v gore! 2
- Razloži višinsko razporeditev rastja na poti iz Vrat na Kredarico! 3
- Odhajaš na obisk k sorodnikom v Sydney. Kakšno garderobo boš vzal s seboj? 1,3
- Preurejen planinski stan v gornji Trenti je kar pol leta brez sonca. Zakaj? 1
- Temperaturna inverzija je v Ljubljanski kotlini zlasti pozimi pogost pojav. Kakšni so vzroki in posledice? 1
- Na Blokah ne gojijo paprike in paradižnika. Zakaj? 1
- Dež ima v Bohinju "mlade". Kaj to pomeni? 1
- V Vzhodnoafriškem jezerskem višavju je tudi za belce podnebje kar znosno. Zakaj? 3
- Na poti z Gorenjske preko Vršiča in Trente v Novo Gorico opazuj strehe hiš. Kaj opaziš in zakaj je tako? 1,3
- Na poti v Kamniške Alpe prečiš gozdno in drevesno mejo. Kje? 1
- Kako vpliva nadmorska višina na poselitev in razporeditev rastlinske odeje v domačem kraju? 1,3
- Opazuj vetrove v domačem kraju in presodi, kako jih je spoznal domačin in se ravnal po njih. 2
- Na morju je bilo poleti znosneje kot v Ljubljani. Zakaj? 1,2

|   |       |
|---|-------|
| 5. Orientacijo na zemljevidu                      | enota |
| - januarске in julijske izoterme po svetu         | 1     |
| - razporeditev zračnega pritiska po svetu         | 2     |
| - razporeditev podnebnih tipov v tropskem pasu    | 3     |
| - razporeditev podnebnih tipov v subtropskem pasu | 3     |
| - razporeditev podnebnih tipov v zmernem pasu     | 3     |
| - razporeditev hladnega podnebja                  | 3     |

#### Literatura

1. Gustav Šilih: Očrt splošne didaktike, DZS, Ljubljana 1961
2. Vladimir Poljak: Didaktika, DZS, Ljubljana 1974
3. Leon Zorman, Ivan Toličič: Testi znanja, ZTLU, Ljubljana 1963
4. Učni načrt za zemljepis v osnovni šoli, Zavod SRS za šolstvo
5. Učni načrt za geografijo v srednjem izobraževanju, Zavod SRS za šolstvo, Ljubljana 1987
6. Zemljepis za šesti razred osnovne šole (skupina avtorjev), MK, Ljubljana 1985
7. Geografija za srednje izobraževanje, učbenik (skupina avtorjev), MK, Ljubljana 1986
8. Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja v usmerjenem izobraževanju (Ur. list SRS, št. 5-265/81)

GEOGRAFSKE METODE PRI POUKU  
(Nadaljevanje)

Slavko Brinovec \*

## C. Metoda razlage

Prenašanje znanja z govorno besedo je toliko staro kot učenje ljudi. Uporablja se v vseh učnih sistemih in bo ostalo tudi še naprej, ker je govor temeljni način človekovega izražanja. Z razlago človek izraža dejstva in posplošitve; navaja tisto, kar je bilo v preteklosti, kar se dogaja v sedanjosti in napoveduje prihodnost; razlaga tisto, kar je in tisto, kar predvideva, realnost in imaginacije, misli in čustva, svoja nagnjenja in potrebe.

Razlaga je bila prevladujoča metoda poučevanja v srednjem veku, zato so jo meščanski pedagogi napadali, ker je zanemarjala pravi vir znanja - opazovanje. Pozneje so jo preganjali tudi reformisti in ji očitali, da zavira aktivnost in samostojnost učencev. Razlaga danes ne more biti prevladujoča metoda. Iz šole pa je vseeno ne moremo pregnati, ker je še vedno potrebna in pomembna glede na didaktično situacijo (1-77).

Metoda razlage je monološko, ustno prenašanje znanja. Učitelj z živo besedo prenaša znanje na učence tako, da učne vsebine razlaga pred učenci, pojasnjuje, pripoveduje, opisuje in dokazuje. Izvor znanja pri tej metodi je učitelj, svoje znanje samo občasno dopolnjuje z nekaterimi učili. Učenci pasivno spremljajo učne vsebine, zato njihova pozornost neprestano niha. Pri pomanjkljivi pozornosti lahko določeni deli učne vsebine izpadejo, sprejeto znanje je samo površno osvojeno in se hitro pozablja ali pa ostaja samo v drobcih, nepopolno in se že čez krajši čas povsem izgubi (2-130).

Metodo razlage lahko izboljšata tako učitelj kot učenec. Učitelj tako veliko prispeva k uspešnosti metode zlasti z neoporečnim govorom, jasnim in logičnim razpredanjem misli, poudarkih na mestih, kjer je to potrebno, intonacijo, prepričljivostjo nastopa, z gestikulacijo, ki posamezne besede še poudarja in s tem vidno povečuje vzgojnoizobraževalni učinek. Učenci pa lahko povečajo učinek metode s pozornim poslušanjem. Ugotovitve učitelja v mislih povezujejo z lastno prakso. Sprejemljivost učnih vsebin pa se poveča tudi z zapisovanjem pomembnih dejstev. To obsega zapisovanje bistvenih ugotovitev,

\* mag. geog., Srednja šola pedagoške, računalniške in naravoslovno matematične usmeritve, 64000 Kranj, Koroška cesta 13, glej izvleček na koncu Obzornika

pisanje številčnih vrednosti in skic, oblikovanje miselnih vzorcev. Metoda je najbolj učinkovita, če nastaja zapis hkrati na tabli (tabelska slika) in v zvezku.

#### Uporaba metode razlage

Pouk geografije omogoča zaradi narave svojih vsebin uporabo številnih drugih metod, s katerimi doseže večjo učinkovitost. Kljub temu pa ne moremo pri pouku geografije mimo uporabe te metode. Uporabljamo jo, kadar:

- učenci nimajo toliko znanja, da bi bil mogoč razgovor;
- ni ustreznih učnih pripomočkov, da bi ob opazovanju neposredno ali posredno spoznali geografske elemente ali procese;
- hoče učitelj z živo besedo vplivati na fantazijo in čustva učencev;
- vsebin ni mogoče spoznati na drugačen način;
- smo prisiljeni varčevati s časom.

Uvodne ure v spoznavanje novih geografskih kompleksov ni mogoče drugače predstaviti kot z metodo razlage. Učitelj učencem predstavi temeljne elemente, ki vplivajo na preoblikovanje pokrajine. Ob vzrokih za te procese razloži tudi posledice. Težko si je predstavljati delovanje posameznih elementov ali poteka procesov v neki pokrajini, če nimamo na razpolago ne številčnih ne grafičnih ali slikovnih prikazov. Učitelj lahko z razlago te pojave ali procese približa učencem. Pri oblikovanju odnosa do varstva okolja je potrebno tudi čustveno vplivati na učence. Pri tem veliko pomaga logična, a tudi čustvena razlaga procesov, ki nas ogrožajo. Metoda pa je uporabna tudi, kadar smo v časovni stiski. Z uporabo drugih metod bi izgubili veliko časa, učna učinkovitost pa zaradi tega ne bi bila večja.

#### Oblike razlage

Metoda razlage se je v času poučevanja močno izpolnila, tako da jo danes uporabljamo v več oblikah. Med temi so najpomembnejše:

- pripovedovanje,
- opisovanje,
- poročanje,
- pojasnjevanje,
- učeńčveo pripovedovanje in opisovanje,
- ustni govor preko radia, magnetofona.

Pripovedovanje je v tekočem, izrazitem govoru podana vsebina, ki jo učenci razumejo in doživljajo. K temu pripomore zanimanje učencev, pa tudi učiteljevo spodbujanje, ko poudari pomen vsebin za nadaljnje učenje in življenje. Metoda je zlasti pomembna pri teoretičnih naravnogeografskih in družbenogeografskih vsebinah. Z njimi dosežemo velik prihranek časa, dopolnjujemo zastarele podatke v učbeniku in literaturi, učne vsebine povezujemo v logične

celote in dosežemo večjo disciplino ipd. Učiteljem začetnikom je največji problem zapolniti učno uro. Zaradi te težave najraje pripovedujejo, ker tako dobe občutek zanesljivosti. Spet drugi, predvsem začetniki, napišejo pripravo, jo časovno opredelijo in celo izmerijo minute, ki jih bodo rabili za posamezni učni korak. Zanje je razgovor z učenci negotovost, zato s pripovedovanjem zapolnijo učno uro. Zgolj tak način sčasoma postane praksa, ki jo težko odpravimo. Učitelj vso uro pripoveduje. Pripovedovanje zagotavlja logično povezovanje učnih vsebin, sorodnih tem.

Učitelj mora zapisovati razlago na tablo. To povečuje koncentracijo in razbija monotonijo. Tabelska slika mora biti napisana vsebinsko logično in čitljivo. V osnovni šoli zaradi boljše preglednosti uporabljamo tudi barvne krede. Dober učitelj bo med vsem pripovedovanjem vzbujal pozornost učencev s svojim strokovnim, metodičnim in pedagoško psihološkim znanjem.

Opisovanje uporabljamo, kadar želimo z besedami izraziti različne zunanje lastnosti objektov ali pojavov. To je verbalno slikanje ali fotografiranje resničnosti. Opis sledi, ko že imamo določeno predstavo o objektih ali pojavih. Z njim vzbujamo v učencih fantazijske predstave in misli ter zanimanje za tisto, kar opisujemo. Opisi so pomembni za doživljanje različnih vrednot ter za vzgajanje učencev.

Pri geografiji uporabljamo opisovanje, ko hočemo predstaviti zanimive naravne in pomembne družbene vsebine. Z opisovanjem želimo poudariti strukturo geografskih elementov v prostoru. Učitelj prepričljivo opisuje sestav geografskega okolja in pri tem poudarja tiste elemente, ki imajo vodilno vlogo in so z geografskega stališča najzanimivejši. Opisovanje ne sme biti naštevanje podatkov in dejstev, temveč se mora v interpretaciji vsebin pokazati tudi stališče učitelja (4-73). Cilj opisovanja je oblikovati predstave in pojme o nedostopnih krajih, katerih oddaljenost ne omogoča neposrednega opazovanja. Opisujemo delovanje vulkanov, potresov, velika območja gozdov, step, savan, puščav, reke, jezera, mesta in njihove dele. Ko učitelj z opisovanjem prikaže neki objekt ali pojav, ne sme zahtevati od učencev, da ga posnemajo. Učence mora motivirati, da s svojimi besedami opišejo določen pojav. Pri opisovanju moramo biti pozorni na objektivnost, znanstvenost vsebin, čistost jezika, stilno izražanje. Opisovanje pri učencih razvija mišljenje, opazovanje in ostale psihične funkcije osebnosti.

Poročanje je oblika razlage, pri kateri učitelj navaja objektivne misli in odnose, kakršni so. Biti mora strogo sistematično in pregledno, da učenci lahko sledijo poteku misli in sami prihajajo do sklepov. Poročanje je zlasti pomembno pri predstavitvi podatkov s terenskega dela.

Pojasnjevanje je največja in hkrati najtežja oblika te razlage. Uporabljamo ga za razlaganje abstrakcij (splošnosti, posplošitev). S to obliko pojasnjemo pojme, metode, zakone, dokaze, kategorije, funkcije, hipoteze, teorije,



probleme, ideje. Pri pojasnjevanju moramo uporabiti dovolj miselnih operacij, če hočemo, da bodo učenci razumeli in dojeli posamezne pojme, funkcije ali probleme. Razlaganje abstrakcij brez določenih miselnih operacij se reducirira na to, da učenci slišijo učitelja govoriti, ne razumejo pa tistega, o čemer govori. Pojasnjevanje uporabljamo pri razlagi pojmov in pojavov, npr. oblikovanje površij - z endogenimi in eksogenimi silami, povezanost naravno-geografskih, gospodarskih in družbenogeografskih dejavnikov. Elementi pojasnjevanja se prepletajo z razlago, opisovanjem in se redko pojavljajo osamljeni, pogosto se delo naslanja na uporabo avdiovizualnih sredstev, ker gre za abstraktne elemente.

Pripovedovanje in opisovanje je potrebno pri učencih sistematično spodbujati. Učenci morajo znati samostojno pripovedovati, poročati in pojasnjevati. Izkušnje kažejo, da učenci tega ne delajo pogosto. K pripovedovanju in opisovanju bi moral učitelj spodbujati zlasti plašne in zavrte učence. S pripovedovanjem in poročanjem učence uvajamo v raziskovalno in samostojno delo. Učenci se vadijo tako, da predstavijo urejene podatke, da jih obdelajo in analizirajo. S to obliko učenci na osnovi dejstev lastnih raziskovanj in opazovanj geografskih objektov in pojavov zaključujejo. Naloga učitelja pri tem je, da kontrolira podatke, pomaga pri oblikovanju zaključkov in organizaciji ure.

Učni govor preko radia, magnetofona vključujemo v pouk zaradi ekonomičnosti. Šolske oddaje posredujejo učencem znanje, ga širijo, poglobljajo in jim vzbujajo estetsko, etično in drugo čustvo. Uporaba navedenih učil ima prednost pred učiteljem takrat, ko je potrebno lepo pripovedovanje, dramsko prikazovanje dogodkov in jezikovno neoporečno ustno izražanje, pa učitelj za to ni dovolj usposobljen. Zlasti mlajši učenci pa težko sledijo mislim preko zvočnika, saj mnogo pripomore k razumevanju učiteljeve besede tudi njegova mimika. Dobre oddaje radijske šolske ure je potrebno presneti na magnetofonski trak in ga vključiti v učni proces v pravem trenutku.

Dobre in slabe strani uporabe te metode

Metoda razlage v enakem časovnem obdobju prenese več znanja kot ostale metode. To je še pomembneje takrat, ko nimamo na razpolago ustreznega učbenika. Takrat je metoda razlage nenadomestljiva. Za to metodo ni potrebno pripraviti nobenega dodatnega gradiva ali pripomočkov. Zaradi tega pa te metode ne moremo šteti med manj zahtevne metode. Za učni uspeh pri tej metodi je odgovoren učitelj sam.

Metodo razlage uporabljamo predvsem takrat, ko je osnovna izobraževalna naloga prenašanje znanja in ne toliko ostali učinki, npr. razvijanje spretnosti, navad, sposobnosti. Primerna je pri pridobivanju novega znanja zlasti takrat, kadar ni na razpolago učbenikov.

Znanje, pridobljeno po tej metodi, zahteva več utrjevanja in ponavljanja. Pri

pasivni poti pridobljeno znanje učenci hitreje pozabijo. Pri uporabi te metode sta torej dve slabosti: hitro pozabljanje na tak način osvojenega znanja in premajhna sprejemljivost znanja. Da bi to izboljšali, napravimo premore. Premor naredi učitelj lahko tako, da na kratko povzame del svoje razlage, da se na kratko pogovori z učenci, da zahteva od učencev, da na kratko ponovijo itd. Podobno kot učitelj imajo tudi učenci pogosto priložnost razlage. Ker učenci šele spoznavajo učno vsebino in se šele usposabljaajo za razlaganje, jih je potrebno spodbujati. Spodbude so lahko besedne, z gibi rok in z izrazom obraza.

Dobro poznavanje učne vsebine in sposobnost ustnega izražanja sta temeljna pogoja za uspešno uporabo te učne metode.

### Č. Metoda razgovora

Metoda razgovora je v primerjavi z razlago težja, saj zahteva večjo aktivnost učencev. Pri razgovoru sodelujejo vsi učenci z učiteljem vred. S predhodnim znanjem in izkušnjami se učenci dopolnjujejo, učitelj pa razgovor usmerja in vodi k določenemu vzgojnoizobraževalnemu smotru.

Razgovorna metoda je aktivna metoda, v kateri vsak učenec z odgovori, dopolnitvami ali razlagami bogati učne vsebine. Z njeno pomočjo poudarjamo posamezna spoznanja, jih hierarhično razvrščamo, izločamo manj pomembna in jih med seboj povezujemo.

Metoda razgovora je ena najstarejših metod poučevanja. Poznali so jo že stari Grki, zlasti Sokrat. V didaktiki je nekoliko zanemarjena. Za razgovor je potrebno dovolj predhodnega znanja, lastnih izkušenj in primerna samozavest. Veliko tega pa učencem v šoli manjka.

Razgovorna metoda ima širok krog uporabnosti. Primerna je za pridobivanje novih spoznanj, za utrjevanje, ponavljanje in vodenje učnih vsebin. Z metodo razgovora se nabirajo nova spoznanja, nove informacije in podatki (dejstva). Spoznano potrjujejo ali utrjujejo. Učenec pri razgovoru prevzame aktivno vlogo, tisti pa, ki razgovor spremlja, poslušša ali opazuje tudi pridobiva nova spoznanja. V primerjavi z razlago je metoda razgovora bolj dinamična, bolj sproščena ter daje več izraznih možnosti.

Uspešen potek metode razgovora zahteva tudi nekatere pogoje. Predvsem mora biti razgovor dovolj glasen, da mu lahko sledijo vsi prisotni. Zato razgovora ne bi mogli opravljati v velikih prostorih, v razredih pa je zelo primeren. Udeleženci razgovora bi morali biti tako razporejeni, da si gledajo v obraz. Sogovorniki namreč delujejo tudi z mimiko in kretnjami. Najbolj ugodno je, če učenci sedijo v krogu ali v podobni obliki. Za dober razgovor pa mora biti

v razredu tudi ugodna socialna klima. Med udeleženci morajo biti odkriti in iskreni odnosi. Če so odnosi napeti, se bodo v razgovor vključevali najbolj samozavestni in agresivni, ne pa tudi tisti, ki največ vedo.

### Uporabne metode razgovora

Pri pouku geografije je dosti vsebin primernih za uporabo take metode. Uporabljamo jo takrat, ko imajo učenci široko izobrazbo in so zreli. Razgovori so lahko tematsko usmerjeni ali pa svobodni. Tematsko usmerjeni razgovori imajo opredeljeno temo in naloge, ki jo oblikuje učitelj z aktivnim sodelovanjem učencev. Svobodni razgovori so bolj značilni za izvenšolske dejavnosti (3-151).

Če hočemo, da bo razgovor uspešen, moramo upoštevati naslednje: imeti primeren izbor problemov za razgovor, najti izvor informacij, pripraviti organizacijo dela in razdelitev funkcij v razgovoru, pravilno oblikovati sporočila, spremljati in evidentirati glavne podatke med razgovorom, pisati zapisnik, izdelati rezime (5-107-108).

Razgovor kot metodo uporabljamo tudi, kadar delamo z učili, seveda na različne načine, odvisno predvsem od vrste učil. Pogovarjamo se pri terenskem delu, pri delu z učbenikom in pri projekcijah.

Zaradi aktivnega sodelovanja učencev in učitelja se pogosto uporablja tudi kot metodo razvijanja. Zgonik tako metodo opredeljuje kot metodo drobnih vprašanj ter kratkih odgovorov. Učitelj zasleduje vodilno misel ali problem, ga pa ne nakaže sam, temveč pride do njega v obliki cele verige zastavljenih vprašanj in odgovorov (6-114).

Razgovor uporablja učitelj pri vseh etapah učne ure: pri razlagi, ponavljanju, preverjanju znanja. Razgovor lahko kombiniramo tudi z drugimi metodami. Včasih učitelj pretrga razlago z vprašanji, da ugotovi, ali ga učenci razumejo. Ko demonstriramo predmete, pojave, usmerjamo opazovanje in analizo učencev z ustreznimi vprašanji. Tudi analiza tekstov poteka tako, da po prebranem odlomku učitelj postavlja učencem vprašanja (1-80).

Razgovor uporabljamo pri poglobljanju in utrjevanju učnih vsebin, z novimi primeri in aplikacijami tovrstna znanja še poglobljamo.

### Vrste metode razgovora

Razgovorna metoda poteka v učni praksi v različnih oblikah. Vsaka ima svoje posebnosti in dobre ter slabe strani.

Najstarejša oblika je dirigitirani (vodeni) razgovor, ker ni vezan samo na določeno vsebino, ampak tudi na pot, ki jo je treba prehoditi do cilja. Učitelj

postavlja vprašanja, učenci odgovarjajo. Razgovor v obliki učiteljevih vprašanj in učenčevih odgovorov je pogost v učnem procesu. Sprotnost postavljanja vprašanj zagotavlja uspeh.

Če se hoče učitelj izogniti drobljenju učnih vsebin na majhne dele, postavlja učencem širša vprašanja. Taka vprašanja spodbujajo učence, da odgovarjajo sproščeno. Tako spodbudno vprašanje je npr.: Opiši tok Save od izvira do izliva v Donavo. Učenci imajo tako možnost, da razmišljajo o vsebini in pripovedujejo na široko o njej, učitelj pa mora opozarjati na sistem opisovanja in jezikovne formulacije. Učenec, tako spodbujen, pove vse, kar ve o vprašanju in ne samo tistega, kar mu je razložil učitelj. Na poročanje je potrebno učence navajati, potrebno jih je oceniti, pa tudi popravljati ali dopolnjevati. Učitelj naj učence pohvali, zlasti je to potrebno pri slabših učencih.

V sodobni šoli ne sprašuje samo učitelj, ampak tudi učenec. Učitelj mora ustvariti tako vzdušje, da učenci upajo vpraševati. Ponavadi ne sprašujejo zato, ker se boje, ali pa zato, da se ne bi pred razredom osmešili. Ko učenec postavi vprašanje učitelju, ta najprej pozove razred, da odgovore učenci. Če nihče ne zna odgovoriti, odgovori učitelj ali pa opozori učence na literaturo, kjer bodo dobili odgovor. Če učitelj ne zna odgovoriti, naj odgovori prihodnjič. V nobenem primeru odgovor ne sme biti napačen ali površen.

V šoli se lahko razvija tudi svoboden razgovor. Taka oblika v šoli ne more biti stalna. Občasno pa jo lahko uveljavimo takrat, ko imajo učenci izkušnje o učnih vsebinah ali pa so kaj v zvezi s tem posebnega doživeli (potovanja, gledanje televizije). Svoboden razgovor bo uspešen le, kadar učence zanima in se imajo o čem pogovoriti. Tak razgovor pa zahteva od učitelja veliko dela. Po razgovoru mora povedati dobre in slabe strani, popraviti vsebinske napake, opozoriti na ponavljanje, na neresnost itd. Razgovor navaja učence na taktnost in strpnost ter na kritičnost in samokritičnost. Za tak pogovor porabimo veliko časa, v njem pa prevladujejo posamezniki, ki odrivajo vase zaprte učence.

Najvišja oblika metode razlage je diskusija. Ta zahteva močno sodelovanje učitelja in učencev. Vsaj v šoli pri tej obliki ne gre za to, da bi učenci nekaj spoznali, temveč bolj za to, da se izrečejo o problemu, da iščejo rešitve zanje in da jih tudi ocenijo. Vsak udeleženec mora braniti svoje mnenje. Debato s pridom uporabljamo v družbeni geografiji. Pred debato je potrebno učence opozoriti, da:

- govori le tisti, ki je dobil besedo;
- k besedi se lahko oglasi le tisti, ki sodi, da lahko pove nekaj novega, bistvenega;
- sobesedniku ne sme segati v besedo, dokler ni izrazil misli;
- debata se ne sme oddaljiti od problema;
- sobesednik ne sme omalovaževati ali žaliti udeležencev;
- v debati je potrebno govoriti logično.

## Prednosti in pomanjkljivosti razgovorne metode

Metoda razgovora je pomembna za uresničevanje osnovnih vzgojnoizobraževalnih principov. Učencem omogoča, da stopijo v enakopraven odnos z učiteljem na osnovi svojih izkušenj in predznanja, ki ga pri drugi metodi ne morejo pokazati in dokazati. Učenci si pridobivajo samozavest in razvijajo potrebno kulturo govora in izražanja misli.

Pri metodi razgovora morajo med učiteljem in učenci vladati iskreni odnosi in medsebojno zaupanje. Učitelj mora biti do odgovorov učencev pozoren. Medtem ko učenci odgovarjajo, ne sme opravljati kakenga drugega dela ali dajati vtis, da se dolgočasi. Učenci morajo tudi od učitelja dobiti povratno informacijo o kakovosti svojega odgovora. Učitelj dober odgovor pohvali. Tisti del učenčevega odgovora, ki ga želi posebej poudariti, ponovi. Učencem tudi ni potrebno nakazovati odgovorov.

Z odgovori učencev lahko učitelj neprestano kontrolira in ugotavlja predznanje, pozornost, razumevanje pa tudi motiviranost in zainteresiranost za obravnavane vsebine. Če učitelj vidi, da vsebina učence posebej zanima, delo podaljša in vsebino razširi ali pa še poglobi. Če ugotovi, da učenci o nečem že veliko vedo, da jih ne zanima posebno in da problem odklanjajo, vsebino omeji.

Metoda razgovora zahteva veliko časa. Učitelj bi lahko z razlago vsebine obdelal veliko hitreje. Zaradi tega je ta metoda manj ekonomična. Učitelj jo tudi vedno ne more uporabljati. Uporabna je samo takrat, ko imajo učenci že določeno predznanje, ko o vsebinah že nekaj vedo. Skupina učencev mora biti homogena. Razgovor se lahko drugače spremeni v dialog. Ostali učenci pa so ob tem pasivni.

Razgovorna metoda zahteva od učitelja veliko strokovnega znanja in psihološko pedagoško pripravo. Zgodi se lahko, da razgovor zaide. Učitelj mora oceniti, ali je to v skladu z vzgojnim smotrom. Če mu posamezniki kvarijo prizadevanja za doseg vzgojnega smotra, mora odločno poseči v razgovor. Razgovor lahko vpliva na to, da so vsebine poenostavljene in nivo znanja znižan.

### D. Metoda dela s pisnimi viri

Knjiga je kljub številnim različnim informacijam še vedno pomemben vir znanja. Prednost pisnih virov je v tem, da jih bralec vzame v roke tedaj, kadar hoče, se pogloblja vanje, kolikor dolgo hoče in zmore (1-94).

Za to metodo imamo v didaktični literaturi več imen, npr. delo s knjigo, delo s tekstom, delo z učbenikom in drugim tiskanim gradivom. Do določenih



spoznanj pridejo učenci lahko s pomočjo različnih pisnih virov (tekstov), člankov, učbenikov, strokovne literature, revij in časopisov, itd.

Cilj metode dela s pisnimi viri ni samo, da se učenci s pomočjo besedila nauče določene vsebine, temveč tudi v tem, da se z njegovo pomočjo nauče pravnega učenja in uporabe knjige. Tako kot pri drugih predmetih mora tudi pri geografiji učitelj naučiti učenca samostojnega učenja in obvladovanja znanstvenih dejstev, s popolnoma logičnim razumevanjem vsebin. To dosežemo s pravilno in pravočasno rabo teksta pri delu (7-45).

Győre pravi, da je geografski tekst pomemben izvor znanja in ima kot učilo poseben položaj pri individualizaciji pouka. Tekst je zelo intimno, vsestransko učilo, ki daje številna nova geografska dejstva, razlage in ideje, bogastvo čustev in toplino ljudske modrosti (8-191).

Velikokrat se zgodi, da učenci ne znajo uporabljati učbenika ali teksta. Namesto reprodukcije vsebin iz učbenikov s svojimi besedami in z lastnimi primeri, porabijo veliko več časa, da se nauče na pamet vrsto podrobnosti, ob tem se drže prave znanstvene sistematizacije, ne da bi jo razumeli. Pri pouku geografije je to še posebno negativno, ker ima geografija kot znanost in izobraževalni predmet polno posamičnosti, v glavnem pojmov, ki so lahko sistematizirani in povezani v celoto le, če imamo pred očmi vzročno posledično zvezo.

#### Uporaba metode dela s pisnimi viri

Pri tej metodi je vir znanja pisni vir. Najpogosteje je to učbenik, geografska čitanka, poljubni znanstveni tekst geografskih vsebin, znanstvena literatura in različni viri. Izobraževanje se bistveno ne oddalji od zapisane vsebine. Učna vsebina je prepuščena ustvarjalnosti avtorja. Pisni viri so precej standardni, izobraževanje z njihovo pomočjo postane ustvarjalno le, če uporabljamo več različnih pisnih virov.

Posebno pozornost je potrebno posvetiti najpomembnejšim vsebinam, ki sestavljajo njegovo bistvo. Učence je potrebno navaditi, da pravilno in tekoče berejo. To je dober način za odkrivanje glavnih vsebin in doseganje čustvenih efektov. Po prebranem tekstu reproduciramo vsebino. To lahko napravi eden ali več učencev. Če gre za zahtevnejša besedila, je potrebna učencem dodatna razlaga, da osvoje bistveno. Če pride pri ponovitvi prebranega teksta do načanih interpretacij, učenci in učitelj popravljajo. Besedilo lahko ponovimo v pisni obliki. Če tako preizkusimo znanje o prebranem članku, razvijamo sposobnost učencev za opazovanje, poudarjanje bistvenih vsebin, za pisno izražanje itd. Pri reprodukciji mora učitelj vztrajati pri geografskem mišljenju in oblikovanju zaključkov. To je še posebej pomembno pri tistih besedilih, ki niso geografska, uporabljamo pa jih, da z njimi aktualiziramo geografske učbenike.

## Vrste metode dela

Uporaba pisnih virov in metoda dela z njimi je različna pri različnih oblikah pouka. Tako je uporaba pisnega vira drugačna pri frontalnem, pa spet drugačna pri skupinskem ali morda celo pri individualnem delu. Možnosti uporabe pisnih virov pri pouku so zato zelo različne. Najbolj preprosta metoda uporabe je pri frontalnem pouku, zahtevnejša pri zahtevnejših oblikah učenja (izdelava referata).

Z ozirom na to ločimo nekaj vrst te metode:

- branje učbenika,
- branje z izdelavo dispozicije,
- branje z izdelavo izvlečkov,
- branje z izdelavo referata.

### Branje učbenika

Delo z učbenikom, geografsko čitanko in strokovno literaturo je sestavni del te učne metode. Med branjem in delom s tekstom je razlika. Branje je pogoj za delo s tekstom, vendar dela s tekstom ni mogoče omejiti samo na branje.

Besedilo moramo temeljito prebrati, spoznati njegovo vsebino. Hkrati intenzivno razmišljamo, besedilo analiziramo, da spoznamo vsebinske elemente v mesebojnem odnosu, izločimo posamezne pomembne dele, bistvene elemente naštevamo, jih medsebojno primerjamo, da ugotovimo podobnosti in razlike, posplošitve konkretiziramo, vsebino povezujemo s sorodnimi temami in drugimi viri znanja. Na podlagi podatkov dokazujemo in sklepamo, vsebino logično strukturiramo. Rezultat takega dela je popolno razumevanje vsebin v vseh podrobnostih.

Metodo dela z branjem uporabljamo ne samo pri pridobivanju novega znanja, temveč tudi pri preverjanju in dopolnitvi osvojenih znanj.

### Branje z izdelavo dispozicije

Branje v tem primeru je zahtevnejša oblika metode. Uporabljamo jo predvsem pri samostojni uporabi pisnih virov (literatura). Smiselno branje in pripravljane dispozicije mora opraviti učenec sam. Besedilo bere sam ter branje miselno intenzivno in vsesplošno aktivno dopolnjuje. K prebranemu besedilu se večkrat vrača, branje nadaljuje, prebrano ponovno pregleda, prebere del vsebine do konca, se vrne na prejšnjo točko.

Pripravljanje dispozicije zahteva razvite miselne sposobnosti učencev. Zaznavati morajo bistvene ugotovitve in trditve ter jih ločiti od nebistvenih. Priprava dispozicije močno vpliva na učni uspeh. Učence prisili na večjo mi-



selno koncentracijo, poveča jasnost vsebin, izboljša razumevanje vsebin in omogoča, da vsebino hitro obnovimo pozneje.

#### Branje z izdelavo izvlečkov

Za branje z izdelavo dispozicije so potrebne določene miselne operacije, npr. ločevanje bistvenega in nebistvenega. Za izdelovanje izvlečkov pa je potrebna tudi sposobnost pismenega izražanja. Izvlečke delamo na več načinov, pa tudi za različne metode dela. Izvlečke je potrebno pripraviti pri skupinski obliki, ko vsaka skupina učencev na podlagi programa in literature napravi zaključke in jih posreduje vsemu razredu. Izvlečke delajo učenci tudi pri samostojnem, to je individualnem delu.

Najobičajnejši način izdelave izvlečka je, ko učenec prebere besedilo, nato pa s svojimi besedami napiše kratko vsebino. Težave, ki pri tem nastanejo, so lahko posledica slabega razumevanja besedila. Učenec prikazuje tiste vsebine, ki jih miselno osvoji. Izvleček je bolj nameñjen učencu samemu kot drugim. Učenec namreč v njega ne napiše tistega, kar mu ni popolnoma jasno. Drugi učenci bi izvleček lahko uporabljali samo, če so prebrali tudi besedilo.

#### Branje z izdelavo referata

Branje z izdelavo referata je najbolj zahtevna oblika uporabe pisnih virov. Ne nanaša se samo na en pisni vir, ampak na nekaj knjig, revij, časopisov. Referat je daljši pisni izdelek, ki ga v obliki tekočega teksta pripravi učenec. Izdelava referata je vezana na medsebojno sodelovanje med učiteljem in učencem. Za šolsko rabo izbiramo ozke teme, pri katerih ni nevarnosti, da se učenec zgubi v vsebini. Priprava referata ima več faz. Začne se z izborom ustreznih virov. Nadaljuje se z branjem na način, ki smo ga opisali. Sodelovanje virov, branje, študij je najbolj zahtevna faza priprave referata. Nato sledi pisanje. Biti mora čimbolj sintetično, učenec se ne sme izgubljeti v posameznostih. Uporabljene vire mora citirati. Referat ni samo uporaba pisnih virov, v njem so učenčevo celotno znanje, izkušnje. Zato lahko služi tudi kot sredstvo za ocenjevanje in preverjanje znanja.

#### Dobre in slabe strani uporabe metode dela s pisnimi viri

Z uporabo te metode lahko dosežemo velik vzgojni učinek. Če v šoli naučimo učence, da uporabljajo učbenike, knjige, časopise, so doseženi veliki rezultati. Učenci lahko nemoteno in pravilno uporabljajo knjige, ki jim postanejo izvor znanja. Znati uporabljati pisne vire je osnovni pogoj nadaljnjega izobraževanja. Metode dela s pisnimi viri običajno uporabljamo v kombinaciji z drugimi metodami, posebno z metodo razgovora.

Uporaba pisnih virov ima prednost v tem, ker je besedilo zelo zanesljivo in





konstanten vir znanja, h kateremu se učenec lahko po potrebi vrača, pogloblja naučeno in obnavlja pozabljeno.

Uporaba te metode navaja na samoizobraževanje. Branje z izdelavo referata vidno razvija miselne sposobnosti, kot so: kritično in ustvarjalno mišljenje, sintetično analitično mišljenje in logično sklepanje. Metoda branja zahteva določene učne navade in primerno motiviranost učencev.

Branje pri pouku ima lahko tudi negativne posledice. Ne glede na to, ali bere učitelj ali učenec, je sprejemanje vsebin s poslušanjem tekstov težko. Preveč branja ne omogoča izpolnitev materialnih in funkcionalnih nalog pouka.

## VI. Zaključek

Spoznali smo širok razpon učnih metod. Zavedati se moramo, da pri pouku ne gre za izbiro ene same učne metode v učni uri. Učne metode se pri pouku kombinirajo in prepletajo. Prepletanje je utemeljeno s tem, da spoznavni proces ne poteka po strogo razmejenih stopnjah.

Učne metode se menjavajo, to menjavanje pa mora biti premišljeno in smotno, kar pomeni, da je potrebno izbrati najučinkovitejšo in najgospodarnejšo učno metodo. To je tudi temeljni kriterij pri izboru učnih metod.

Nekatere metode včasih napačno ocenjujemo, glede na vrednost, ki jo imajo. Govorimo, da so najboljše metode, pri katerih so učenci aktivni. Vrednost metode je odvisna od tega, kdaj, kje in kako jo uporabimo. Učne metode pa niso pomembne le po tem, koliko prispevajo k znanju, spretnosti in navadam, ampak tudi z vzgojnega vidika.

## Literatura

1. Andoljšek Ivan: Osnove didaktike. Zavod za šolstvo SRS, Ljubljana 1973
2. Kranjc Ana: Metode izobraževanja odraslih
3. Rudić Vujadin: Metodika nastave geografije, Naučna knjiga, Beograd 1983
4. Győre Kornel: Metodika nastave geografije, Institut za geografiju, Novi Sad 1982
5. Prodanović Tomo: Metodika nastave poznavanja prirode, Beograd 1974
6. Zgonik Mavricij: Metodika geografskega pouka, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1960
7. Sekulić Vojislav: Metodika nastave geografije, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1981
8. Győre Kornel: Tekst u funkciji individualizacije nastave. Modernizacija pouka geografije, Ljubljana 1980

OPREDELITEV IN OSVAJANJE GEOGRAFSKIH POJMOV

Marija Košak \*

Za vsako vedo, v našem primeru geografijo, je pomembno, da že v času osnovnega šolanja učenci osvojijo zadostno število pojmov. Obseg osvojenih pojmov pa se ne more ravnati samo po želji vede po čim popolnejšem znanju, ampak mora biti prilagojen psihofizičnim sposobnostim učencev.

V vzgojnoizobraževalnih smotrih našega učnega načrta je vključena zahteva po osvajanju pojmov. To je upoštevano pri izbiri učnih vsebin in navodilih za izvedbo programa.

Geografske pojme delimo na splošnageografske in individualne. Splošnageografski pojmi vsebujejo bistvene značilnosti množice pojavov in objektov iste vrste. Splošnageografske pojme delimo na naravnogeografske, ki jih uporabljamo v fizični geografiji za oznako naravnogeografskih objektov, pojavov in procesov, ter družbenogeografske, ki označujejo objekte, pojave in procese, značilne za družbeno geografijo.

Splošnageografske pojme delimo še na konkretne in abstraktne. Pri konkretnih pojmih so skupne značilnosti jasno razvidne (npr. pri pojmu vzpetina so bistvene značilnosti vznožje, pobočje, vrh, višina). Te pojme spoznamo z opazovanjem primerov in z razlikovanjem ustreznih in neustreznih primerov za dan pojem. Primeri konkretnih pojmov v geografiji so: gora, potok, reka, dež, makija itd. Pojme, ki jih ne moremo ponazoriti z ustreznimi primeri iz okolja ali s pomočjo učnih pripomočkov in jim na ta način ugotoviti bistvene značilnosti, imenujemo abstraktne pojme. Značilnosti abstraktnih pojmov izhajajo iz definicije. Pogosto so abstraktni pojmi sestavljeni iz enostavnejših pojmov, katerih odnosi so podani v definiciji. Abstraktni pojmi izpričujejo logično matematične konstrukcije (stopinjska mreža, izohipse, izobate itd.), geografske odnose (prostorski odnosi, količinski odnosi, razmestitev prebivalstva, povprečna rast proizvodnje itl.) ter geografske procese, ki povzročajo spremembe in nastajanje novih oblik (geomorfološke, hidrografske, biogeografske, gospodarske, spremembe naselij, agrarizacija, depopulacija itd.). Vrednost osvajanja teh pojmov je v tem, da z njihovim proučevanjem

---

\* dipl. geog., višja predavateljica, Pedagoška akademija, 61000 Ljubljana, Kardeljeva ploščad, glej izvleček na koncu Obzornika

učenci spoznajo kvantitativne in kvalitativne spremembe.

Individualni pojmi so tisti pojmi, ki označujejo objekte in pojave in nimajo sebi enakih. Nanašajo se na en pojav ali na geografsko enoto. Imajo največjo vsebino in najmanjši obseg. Ne moremo jih definirati ne označiti z nekaterimi skupnimi oznakami. Gajo Petrović navaja (1965): "Nekateri menijo, da delitev pojmov na individualne in splošne pojme ni utemeljena. Menijo, da individualni pojmi niso pojmi, ampak samo besede, ki zaznamujejo posamezne predmete, pri katerih ne moremo razlikovati bistvenih in nebistvenih lastnosti. Dejansko pa pri vsakem objektu lahko govorimo o značilnih lastnostih. Če ne bi bilo tako, bi vsak posamezni objekt tudi z najneznatnejšo spremembo postal popolnoma drug individualni predmet ali pojav". Leser (1986) imenuje individualne pojme celo topografske pojme (nadaljnja delitev je na regionalne in splošne individualne pojme). Topografsko ime je besedni izraz za individualni pojem, in se nanaša na konkretni objekt ali pojav, ki je unikat v prostoru in času. Mora vsebovati z ene strani bistvene značilnosti razreda, ki mu pripada, z druge pa značilnosti konkretnega geografskega objekta.

Povezanost med splošnim in individualnim pojmom je tesna in njihova pogojevanost je svojevrstno dopolnjevanje dialektične enotnosti splošnega, posameznega in posebnega. To se prav lepo pokaže pri pouku, ko splošni pojem obravnavamo s pomočjo konkretnega objekta ali pojava (individualnega pojma) in obratno, ko pri individualnem pojmu ugotavljamo značilnosti, ki jih sicer poznamo pri množici splošnih pojmov določene skupine.

Poleg osnovnih opredelitev pojmov je zelo pomembno tudi njihovo osvajanje. To je sestavljen proces, pri katerem se medsebojno prepletajo čutna in logična spoznanja ter uporaba pridobljenega. Gre za odkrivanje lastnosti pojavov, predmetov in procesov. Vsebina, ob kateri bo učenec osvajal pojem, je odvisna od otrokove razvojne stopnje, njegovih izkušenj in narave pojma. Proces osvajanja pojmov se uresničuje s pomočjo metod, kot so analiza, primerjava, sinteza, abstrakcija, posploševanje.

Pomembno je upoštevati tudi druge dejavnike, ki vplivajo na osvajanje pojmov. Lažje se oblikujejo tisti pojmi, za katere lahko uporabimo gradivo, ki ga učenci dojemajo s čutili (pomembno neposredno opazovanje). Pojme o konkretnih predmetih in pojavih lažje formiramo, kakor pojme o abstraktnih pojavih in procesih, posebno tiste, ki označujejo prostorske odnose. Če upoštevamo vse navedene dejavnike, vidimo, da so zahteve po delu v neposrednem okolju, upoštevanje domačijskega načela in načela od bližnjega k daljnemu popolnoma utemeljena.

Ob upoštevanju dejavnikov in navedenih metod, ki vplivajo na oblikovanje pojmov, je potrebno učence navaditi na miselni proces oblikovanja pojmov, sicer bomo razočarani. Učenci pojma ne bodo obvladali, kar dokazuje njegova ne-

pravilna raba ali popolno nepoznavanje.

Študij, ki bi pokazale, kdaj je najprimernejša starost za osvajanje geografskih pojmov, ni veliko. Graves (1975) navaja, da je značilno stalno naraščanje v razumevanju določenih pojmov od osmega do petnajstega leta, da pa je na podlagi do sedaj zbranih podatkov nemogoče predlagati, katera je najprimernejša starost za oblikovanje pojmov. Naši učitelji geografije ugotavljajo na podlagi izkušenj, da so največje težave pri osvajanju pojmov v začetku šestega razreda (osnove matematične geografije, kartografije, in nekatere splošnageografske vsebine). Zavedati se moramo, da prav ta splošnageografska znanja pridobivamo v osnovni šoli na posebnih primerih in da se pridobljeni pojmi poglobljajo in razširjajo pri spoznavanju različnih geografskih enot. V tem procesu se postopno sistematizirajo in posplošujejo.

Iz vsega tega lahko povzamemo, da je osnovna delitev geografskih pojmov na splošne in individualne pojme. Vsaka nadaljnja delitev je samo izraz bolj natančne opredelitve pojma. Ker je pri pouku geografije izražena obsežnejša prostorska razporeditev pojavov in procesov, ni mogoče dosledno upoštevati zahtev po neposrednem opazovanju. Nujna je uporaba didaktičnih pripomočkov in izbira ustreznih metod. Površnost, naglica in izbira neustreznih metod in oblik pouka se odražajo v neobvladanju ali napačni uporabi geografskih pojmov. Pogosti očitki predhodni stopnji izobraževanja, da učence ne usposobi za nadgradnjo v vzgojnoizobraževalnem procesu, so marsikdaj opravičeni.

#### L i t e r a t u r a

1. Petrović Gajo: Logika, Školska knjiga, Zagreb 1965
2. Leser Hartmut: Das geographische Begriffssystem, Handbuch des Geographieunterrichts, Köln 1986
3. Graves Norman: Geography in Education, Heinemann Educational Books Ltd., London 1975.

# iz pedagoške prakse

UDK 911.6:371.3(497.1)

POKRAJINSKE ENOTE JUGOSLAVIJE

Barbara Blaznik \*

## Priprava na učno uro

Razred: peti

Učna tema: Jugoslavijo sestavljajo tri pokrajinske enote

Tip učne ure: osvajanje nove snovi na podlagi primerjanja

Metode: razgovor, razlaga, demonstracija

Učna oblika: frontalna

Učila: učbenik, MPA, stenski zemljevid SFRJ, prosojnice, diapozitivi  
(didaktični komplet SFRJ), učni lističi

Vzgojno-izobraževalni cilji:

- ohranjanje in negovanje tradicij domačega kraja - običaji, kulturni spomeniki,
- ponovimo pokrajinske enote SR Slovenije in njihove značilnosti,
- primerjamo značilnosti enot SR Slovenije z naravoslovnimi enotami in njihovimi značilnostmi v SFR Jugoslaviji,
- učenci se urijo v orientaciji na zemljevidih in v branju zemljevidov,
- učenci opazujejo slike posameznih pokrajin (diapozitivi) in značilnosti ustno opisujejo,
- površje SFRJ je - podobno kot v Sloveniji - zelo slikovito, pestro se menjavajo različne naravne lepote. Naša dolžnost je, da te lepote čuvamo in ohranjamo.

---

Opomba:

Pretekli dve uri smo obravnavali temo Nekateri posebnosti narodov in narodnosti Jugoslavije. Učenci so dobili nalogo, da se pozanimajo na terenu pri starejših ljudeh in opišejo znane običaje domačega kraja. Zbirali so tudi slike, oziroma risali stare hiše, ki so znani kulturni spomeniki. Zato smo v uvodu današnje ure te naloge pregledali in ugotovitve strnili. Posebno v Kropi in Kamni gorici želimo, da se številni kulturni spomeniki ohranijo, negujemo pa tudi dva stara običaja.

---

\* pred. učiteljica, geog., Osnovna šola Stane Žagar, Lipnica, 64245 Kropa

## I. UVOD

### 1. Običaji v domačem kraju

#### a) Barčice

Barčice - opis običaja

Za ponazoritev dolgega in težkega kovačevega dneva predvajam na kaseti posneto Župančičevo pesem Žebljarska.

Ta običaj ohranja Turistično društvo, ki nagradi najbolj izvirne barčice. Običaj je živ tudi v Kamni gorici.

#### b) Koledva

Opis običaja.

Ta običaj pa danes ohranja moški pevski zbor "Stane Žagar" iz Krope. Največ zaslug ima pri tem dirigent Egi Gašperšič, ki je vnet zbiralec in zapisovalec narodnega blaga, mnogo starih ljudskih pesmi pa je tudi sam priredil.

Pred novim letom imamo v Kropi zelo lep koncert koledniških pesmi.

Kroparska kolednica - plošča

### 2. Kulturni spomeniki - ohranja jih Zavod za spomeniško varstvo

Mnoge stare kroparske in kamnogoriške hiše pa so kulturni spomeniki. Za te skrbi Zavod za spomeniško varstvo, ki ima nalogo, da ohranja kulturno (stavbno) in naravno dediščino. Tam so zaposleni strokovnjaki, ki svetujejo lastnikom hiš, kako naj jih vzdržujejo in obnavljajo, da bodo ohranile nekdanji videz in nas spominjale na našo bogato preteklost.

## II. IZHODIŠČE

Ponovitev o naravnih zemljepisnih območjih Slovenije: gorski, nižinski in primorski svet

Zdaj pa vzamemo MPA in poiščemo na zemljevidu Slovenije Kropo in Kamno gorico. V katero občino spadata? V katerem delu Slovenije leži radovljjska občina? SZ

Kakšnega sveta je v Sloveniji največ? Gorskega. Kakšen svet pa je na vzhodu Slovenije? Nižinski. Kako pa pravimo svetu ob morju? Primorski svet. Na katera naravna območja delimo Slovenijo? Gorski, nižinski, primorski svet.

MPA - str. 12

Na zemljevidu ugotovimo, da delimo gorski svet na alpski in dinarski kraški svet, na V je panonski svet, na Z pa primorski svet.

Trenta - alpski svet - opis slike

Slika panonske vasi - opis

Piran - primorski svet - opis

Škocjan - dinarski kraški svet - opis

Vse te kraje pokažemo na zemljevidu Slovenije.

1. Alpski in predalpski svet

MPA - str. 14, 15

Visokogorski alpski svet (Julijske Alpe, Kamniške in Savinjske Alpe ter Karavanke)

Predalpski svet - naštejemo hribovja

MPA - str. 16, 17

Industrija, kmetijstvo, gozdarstvo, turizem

Višinski pasovi rastja

Lega pobočja - osojna, prisojna

2. Dinarski kraški svet

MPA - str. 20, 21

Primorski in notranjski kras

Kraški pojavi

Kraške planote

Ljubljana in njeni kraški pritoki

Vlažni vetrovi in padavine v slovenskih pokrajinah.

Rečno omrežje v Primorju in na kraškem svetu

Rakov Škocjan in Postojnska jama

MPA - str. 22, 23

Novomeško - belokranjska pokrajina

Lesnopredelovalna industrija, kmetijstvo in vinogradništvo

3. Slovenski primorski svet

MPA - str. 24, 25

Slovenski primorski svet zajema ozek obalni pas in kraje ob morju. Obala je zelo razčlenjena. Značilni deli obale in pokrajine: polotok, zaliv, pristanišče, zdravilišče, letovišče, nizka obala, strma obala, terase, soline.

Najdalj v notranjost sega vpliv morja v Vipavsko dolino in Goriška Brad.

Nadmorska in relativna višina

Plima in oseka

4. Slovenski panonski svet

MPA - str. 26

Lega - na V Slovenije

Tu je največ ravnin v naši domovini.  
Reki Mura in Drava  
Kmetijstvo, živilska industrija, vinska trta

### III. OBRAVNAVA

MPA - str. 31

1. Jugoslavijo sestavljajo tri pokrajinske enote: gorski svet, panonski svet in primorski svet

Zdaj pa si oglejmo zemljevid Jugoslavije! Ali so tudi na zemljevidu Jugoslavije podobne pokrajinske enote kot v Sloveniji? Učenci ugotovijo, da tudi Jugoslavijo sestavljajo tri pokrajinske enote: gorski svet, nižinski panonski svet in primorski svet.

2. Lega pokrajinskih enot

Gorski svet se razprostira od SZ proti JV. Panonski svet zavzema severni in severovzhodni del naše države, primorski svet pa ozek obalni pas in otoke. Opis slik, ki predstavljajo gorski, nižinski in panonski svet.

Ponazoritev s prosojnicami

Zemljepisne enote na prosojnici  
Gorski svet je pobarvan z rjavo barvo, nižinski svet z zeleno, primorski svet pa z modro. Če prekrijemo prvo prosojnico z drugo, vidimo, koliko gorskega, nižinskega in primorskega sveta pripada posamezni republiki.

3. Gorski svet delimo na: Dinarski-kraški svet, Alpe, Rodope, Karpate, Balkan in Šarsko gorovje

Zgornjo prosojnico umaknem. Poglejmo, kako delimo gorski svet! Na severozahodu so Alpe, osrednji del Jugoslavije pokriva Dinarsko gorstvo, na vzhodu so Karpati, Balkan in Rodopi, na jugovzhodu pa je Šarsko gorovje.

Prerez površja od Dubrovnika do Banata

Če si ogledamo novo prosojnico, ki prikazuje prerez površja od Dubrovnika do Banata, ugotovimo, da se svet od morja zelo hitro dviga, potem pa se počasi spušča v nižinski svet. Učenci berejo imena planin in njihove višine ter jih kažejo na zemljevidu.

Naslednja prosojnica kaže Dubrovnik ob morju, od koder se svet začne dvigati, doseže najvišji vzpon na planini Maglič, nato pa se počasi spušča proti nižini v Banatu.

MPA - str. 34, 35

Učenci v MPA spet pokažejo gorski svet in povedo, v kateri smeri poteka. Po dogovorjenih znakih ugotovijo, katere gospodarske panoge prevladujejo.



## Ponazoritev z diapozitivi

- a) Alpe  
Opišemo sliko Alp v MPA str. 34  
Lega - zemljevid SFRJ  
Splošna podoba in značilnosti pokrajine  
Diapozitiv št. 26. - Log pod Mangartom - opis
- b) Rodopi  
Opišemo sliko Rodopov v MPA str. 34  
Lega - zemljevid SFRJ  
Splošna podoba in značilnosti pokrajine  
Diapozitiv št. 37 - Rodopi - opis
- c) Dinarsko gorovje  
Opišemo sliko Dinarskega gorovja v MPA str. 34  
Lega - zemljevid SFRJ  
Splošna podoba in značilnosti pokrajine  
Diapozitiv št. 33 - Dinarski svet v BIH - opis  
Diapozitiv št. 31 - Kraška pokrajina - obdelana vrtača
- d) Šarsko gorstvo  
Opišemo sliko Šarplanine v MPA str. 34  
Lega - zemljevid SFRJ  
Splošna podoba in značilnosti pokrajine  
Diapozitiv št. 57 - Popova Šapka - opis
- e) Karpati in Balkan  
Lega - zemljevid SFRJ  
Splošna podoba in značilnosti pokrajine  
Diapozitiv št. 36 - Karpati - opis
4. Primorski svet  
MPA str. 32, 33  
Lega in omejitve - zemljevid SFRJ  
Splošna podoba in značilnosti pokrajine  
Po dogovorjenih znakih v MPA ugotovimo tipične gospodarske panoge.  
Opišemo slike in kraje pokažemo na zemljevidu.  
Zadar - stolna cerkev - kulturni spomenik  
Kornati - skupina majhnih otočkov  
Reka - pristanišče  
Diapozitiv št. 21 - pristanišče Reka - opis  
Diapozitiv št. 24 - Opatija - opis
5. Nižinski svet SFRJ  
MPA - str. 36, 37  
Panonska nižina - lega - zemljevid SFRJ  
Splošna podoba in značilnosti pokrajine  
Po dogovorjenih znakih v MPA ugotovimo tipične gospodarske panoge.  
Opis slik v MPA - str. 36 - zemljevid SFRJ  
Naselje v nižinskem svetu

Uničevanje poljskih škodljivcev  
Fruška gora  
Diapozitiv št. 64 - Vojvodina - opis

#### IV. POVZETEK

##### 1. Individualni delo - urjenje

Učencem razdelim učne liste s skico SFRJ  
- glej prilogo!

Navodila:

- 1) Nižinski svet pobarvaj z zeleno, gorski svet z rjavo in primorski svet z modro barvo.
- 2) Napiši legendo pokrajinskih enot
- 3) Na zarisane črte vpiši imena gorstev, ki sestavljajo gorski svet SFRJ.

##### 2. Ponovitev ob domači nalogi

V zvezek napišemo naslov in tale vprašanja:  
Jugoslavijo sestavljajo tri pokrajinske enote

- 1) Katere pokrajinske enote sestavljajo SFRJ?
- 2) Kaj zavzema primorski svet?
- 3) Kako delimo gorski svet?
- 4) Kje leži panonski svet?

Učbenik str. 18

Učenci doma vsebino na str. 18 pazljivo preberejo in pisno odgovorijo na postavljena vprašanja.

## PRILOGA

### 1. Barčice - nastanek in opis običaja

Stari Kroparji so kovali od jutra do noči. Pesnik Oton Župančič, ki je večkrat obiskal Kropo in Kamno gorico, nam v svoji pesmi Žebljarska takole predstavi kovačev dolg in težak delovni dan:

"Od štirih do ene  
voda nam kolesa, mehove nam žene.  
Pol treh - pol treh - spet puha nam meh.

Od štirih do ene  
do osmih od otreh  
žareči žebli, žebli v očeh."

Ker pa je bil pozimi dan kratek, so morali pri kovanju imeti luč, ki je bila zelo enostavna - iz smrekovih trščic. Rekli so ji čelešnek. Po starem kolarju pa je bil prvi dan pomladi na Gregorjevo - 11. marca. Takrat je bil dan že nekoliko daljši, zato kovači pri delu niso več potrebovali luči in so jo vrgli v vodo. Iz tega so napravili pravi ceremonial (poseben obred, obnašanje, slavje). Kovači enega ali več vigenjcev so se zbrali ob potoku in vrgli vsak svojo luč vanj. Te luči so na vodi kratek čas plavale, zato so jim rekli barčice. Ta običaj želimo v Kropi ohraniti. Danes so te barčice nekoliko drugačne, lepše, ohranil se je le prvotni namen, da vržejo luč v vodo. Da bi barčica dalj časa plavala in da bi zaščitili luč, napravijo leseno hišico ali cerkev na večjem podstavku, vanjo pritrdijo svečo in jo prižgejo. Luč odseva skozi barvasta okna in streho hišice. Te razsvetljene hišice spuščajo domačini - predvsem otroci - na Gregorjevo zvečer v bajer. Turistično društvo vsako leto nagradi najbolj izvirne barčice. Ta običaj je ohranjen tudi v Kamni gorici in menda tudi v Tržiču.

## 2. Koledva - nastanek in opis običaja

Za svoje težko delo v vigenjcih so kovači dobili le borno plačilo. Pred novim letom pa je navadno pritisnil še hud mraz, tako da so zamrznila vodna kolesa. Pred vrati so bili prazniki, za v lonec pa nič. Zato so kovači odšli po bližnjih vaseh, kjer so kmetje imeli koline, jim zaželeli vesele praznike in zapeli nekaj pesmi, ki so jih zložili pesniško in glasbeno nadarjeni Kroparji. Gospodinje so jih pogostile in jim dale tudi popotnico. Na tak domiselni način so si kovači pomagali iz najhujše stiske.

Ta običaj pa danes ohranja moški pevski zbor "Stane Žagar" iz Kroepe. Veliko zaslug ima pri tem Egi Gašperšič, ki ni samo dirigent, ampak tudi vnet zbiralec in zapisovalec narodnega blaga, mnogo takih ljudskih pesmi pa je tudi glasbeno priredil.

Pred novim letom naši pevci koledujejo od hiše do hiše, pojejo stare kroparske pesmi in zaželiyo domačim srečno novo leto. V drugi polovici decembra pa priredijo še novoletni koncert z naslovom Koledva, ki je zaradi izvirnosti in kvalitete znan že zunaj Kroepe. Na koncertu se poslovimo s staro kroparsko kolednico, ki jo skupaj s pevci pojejo tudi ljudje v dvorani:

"Preč je zdaj to staro leto,  
žihar smo veseli vsi,  
ker smo zdrav na temu svetu  
novga leta čakali.

Kolk jih je, k' so si vošili,  
da b' še dons na svetu bili,  
pa so se od nas ločili,  
zdaj u grobu leže mrtvi."

IZRABA TAL IN KMETIJSTVO V JUŽNI EVROPI

Elizabeta Mohorič \*

Primer učne priprave za 6. razred

Pri obravnavi učne enote Izraba tal in kmetijstvo v Južni Evropi sem se odločila za frontalno učno obliko, pri kateri pa morajo učenci logično razmišljati in sklepati.

Pri izvedbi učne ure sem uporabila didaktični material za 6. razred. Poleg izbranih diapozitivov sem uporabila slike in tabele v učbeniku ter zemljevide v atlasu.

Obravnavanje nove snovi temelji na predznanju učencev. Učenci že poznajo značilne sredozemske kulturne rastline, prav tako že vedo, da v primorskem svetu primanjkuje gozdov in kakšne so posledice tega.

Tabelska slika je nastajala med obravnavanjem nove snovi in smo jo potem uporabili pri ponavljanju. Služi nam kot opora pri ponavljanju, saj v tej fazi učne ure uporabljamo gospodarsko karto Južne Evrope in tabele v učbeniku.

---

\* pred. učiteljica geog., Osnovna šola Josip Broz Tito, Predoslje pri Kranju

Predmet: Zemljepis

Učna tema: Južna Evropa

Učna enota: Izraba tal in kmetijstvo

Učna oblika: frontalna

Učna metoda: razgovor, razlaga, delo z učbenikom

Učni pripomočki: učbenik, atlas, stenski zemljevid, diapozitivi

Novi pojmi: namakalno področje, huerte, terase, erozija tal

Izobraževalni smotri:

- učenci razložijo izrabo tal in načine obdelovanja,
- opišejo kmetijstvo v posameznih območjih.

Vzgojni:

- orientacija na zemljevidu,
- poglobljanje sposobnosti izražanja,
- utrjevanje zavesti o nujnosti smotrnega ravnanja z okoljem.

Izvedba učne ure

I. Uvajanje: razgovor z učenci o značilnostih podnebja in vrsti prsti v Sredozemlju. Ponovimo značilnosti površja v Južni Evropi.

II. Napoved nove snovi: Južna Evropa je razmeroma gorat svet, zato ima malo površin, primernih za obdelovanje. Kako so se ljudje prilagodili pomanjkanju rodovitnih tal, pa tudi sušnim poletjem, bomo spoznali v tej uri.

III. Osvajanje nove snovi:

Učitelj :

Učenci

1. učni korak

Odprite učbenik na strani 43.

Kako se ljudje v Sredozemlju borijo proti dolgotrajni suši?

Učencem postavim nekaj vprašanj!  
Kako se imenujejo namakalna področja v Murciji? Katere kulturne rastline pridelujejo? Kje leži Murcija?

Odprite atlas na strani 45, karta IV.  
Katere kulturne rastline še uspevajo v Južni Evropi, drugod v Evropi pa jih ne srečujemo?

Ob karti II učenci ugotovijo - ljudje namakajo zemljo.

Namakalni sistemi v Murciji se imenujejo huerte. Na namakalnih površinah pridelujejo največ oljke, pomaranče in limone. Območje murcijskih huert poiščejo na zemljevidu na str. 42.

Učenci ugotovijo, da na namakalnih področjih v Grčiji uspeva bombaž. Druge značilne kulture so še tobak, oljke, vinska trta, pomaranče in limone.

## Učitelj

Atlas str. 38

Poleg namakalnih področij v Murciji so velika namakalna področja še v Padski nižini.

Diapozitiv: riževo polje

V Padski nižini so največja riževa polja v Evropi.

### 2. učni korak

Odprite učbenik na str. 75

V Južni Evropi je veliko strmih pobočij. Veter in voda odnašata rodovitno prst. Kako je človek to preprečil?

Diapozitiv: kulturna terasa danes

Diapozitiv: nasad oljk, vinograd

Na terasah gojijo predvsem oljke in vinsko trto, ponekod tudi zgodnjo zelenjavo.

Vprašanje: Zakaj uspeva v Sredozemlju zgodnja zelenjava in kolikšen je njen pomen za kmetovanje in evropski trg?

### 3. učni korak

Nekateri deli Južne Evrope so zelo sušni, tla pa manj rodovitna. Na teh površinah ljudje gojijo predvsem ovce in koze.

Diapozitiv: ovce na paši v sušni pokrajini

Kakšne koristi ima človek od reje ovac?

Zakaj ljudje v Južni Evropi ne gojijo goveda?

V katerem delu Južne Evrope so dobri pogoji tudi za govedorejo?

### 4. učni korak

Lastniki velikih obdelovalnih površin v Južni Evropi so veleposestniki. Kdo obdeluje njihovo zemljo?

## Učenci

Učenci pokažejo Padsko nižino.

Ob diapozitivu ugotovijo, da so za Padsko nižino značilna riževa polja.

Ob sliki v učbeniku ugotovijo, da je pobočja podprl z zidovi in napravil kulturne terase.

Učenci primerjajo sliko v učbeniku in na diapozitivu. Ugotovijo, da danes ni več značilnih zidov, ker danes terase obdelujejo s stroji.

Mile zime omogočajo gojenje zelenjave tudi pozimi in zgodaj spomladi.

To so meso, mleko, volna, kože. Govedo potrebuje veliko sočne trave.

V S delu - Alpski svet.

Učenci povedo, da jo dajo v najem kmetom, ki so brez svoje zemlje, ali pa jo imajo malo.

## 5. učni korak

V Južni Evropi je malo gozdnih površin. Kakšni so pogoji za rast gozda v Sredozemlju?

Kako so v preteklosti skrbeli za gozdove?

Kakšne so posledice izsekavanja gozdov?

Odnášanje prsti imenujemo erozija tal. Kako ljudje preprečujejo erozijo tal?

Odprite učbenik na strani 76

Katere vrste dreves so značilne za Južno Evropo?

Poleg hrasta plutovca sadijo še črni bor, pinije in ciprese.

## IV. Ponovitev snovi

Učbenik str. 77, atlas str. 48

Ob tabelski skici ugotovimo, da je v Južni Evropi kmetijstvo pomembna gospodarska dejavnost. Povemo, da je značilno umetno namakanje in obdelovanje polj v terasah.

Ob zemljevidu učenci naštejejo najbolj pomembne in značilne kmetijske pridelke. Iz podatkov v učbeniku ugotovijo deleže posameznih držav v pridelavi nekaterih rastlin.

V. Učencem razdelimo neme karte Južne Evrope. Učenci pri samostojnem učenju vrišejo značilne kulturne rastline!

Učenci ugotovijo, da je podnebje preveč sušno, zato je gozdov malo.

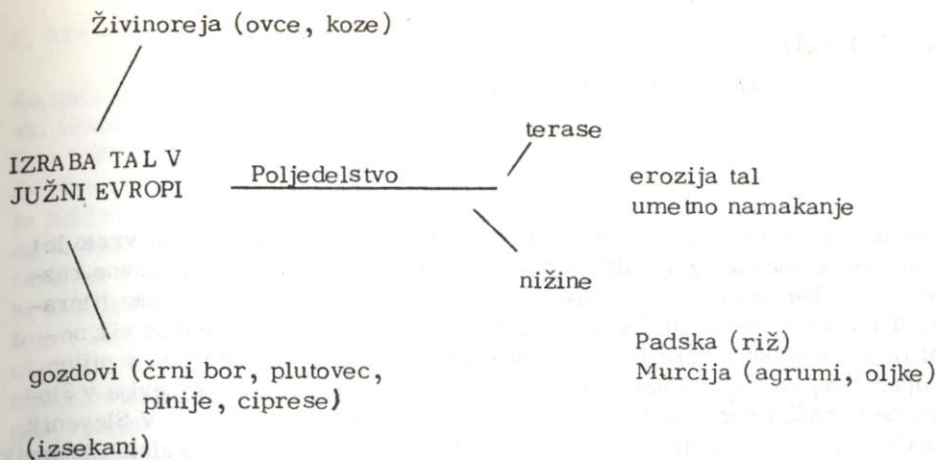
Gozdove so izsekavali za gradnjo ladij.

Veter in zimsko deževje odplavljata zemljo.

Ljudje pogozdujejo goličave in urejujejo vodotoke - regulirajo reke.

Ob sliki učenci ugotovijo, da je eno od značilnih dreves hrast plutovec. Povedo, za kaj uporabljamo pluto (npr. za izolacijo, zamaške)





VI. Pri samostojnem učenju (celodnevna osnovna šola) učenci v nemo karto Južne Evrope vrišejo glavne pridelke in vnesejo imena pokrajin, ki jih omenja miselni vzorec.

Janja Turk \*

V Jugoslaviji geografska društva in druge geografske institucije že vrsto let izdajajo večje število geografskih revij. V revijah zasledimo strokovne razprave, poljudne geografske prispevke, novosti s področja geografske literature, društvene novice in drugo. Geografske revije so neprecenljiv vir novosti iz geografske stroke in razširjajo informacije po domovini in v tujino. Žal opažamo, da število naročnikov in zanimanje za geografske revije v Sloveniji ne narašča sorazmerno s številom diplomantov geografije. V Sloveniji sta najbolj poznani geografski reviji Geografski vestnik in Geografski obzornik. Večje število aktualnih geografskih razprav v ostalih slovenskih periodičnih publikacijah pa bralci prezrejo, še redkeje pa uporabljajo revije iz ostalih jugoslovanskih republik.

Vse to nas je vodilo v pripravo prispevkov, v katerih bomo poskušali predstaviti periodične publikacije posameznih republik v Jugoslaviji. Pojem periodične publikacije si lahko nazorno razložimo z naslednjo definicijo iz priročnika A. I. Mihailov - R. S. Giljarevskij Uvodni tečaj o informatiki/dokumentaciji: "Periodična publikacija je objavljeno delo, ki izhaja v bolj ali manj rednih časovnih presledkih v posameznih zvezkih različne vsebine, toda pod skupnim značilnim naslovom, ki naj bi normalno izhajalo nedoločen čas. Navadno imajo zvezki isti format. Konvencionalne oblike periodičnih publikacij so časopisi in časniki ...". Za časopis v vsakdanjem življenju uporabljamo pojem "revija". Običajno se revije omejujejo na določeno strokovno področje in imajo naslove obzornik, glasnik, pregled ... in podobno.

Bralce želimo seznaniti z osrednjimi periodičnimi publikacijami geografskih društev in geografskih institucij, ki izhajajo bolj ali manj redno in so dosegljive v knjižnici Oddelka za geografijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Vsaka revija bo predstavljena s krajšim povzetkom njene vsebine oziroma stalnimi rubrikami, ilustrirana bo s posnetkom platnic, v izvlečku pa bodo naslednji osnovni podatki o publikaciji:

1. naslov publikacije,
2. podnaslov publikacije,
3. sedež uredništva,
4. začetek izhajanja publikacije,
5. pogostost izhajanja publikacije.

\* dipl. geog., bibliotekarka, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza Edvarda Kardelja, 61000 Ljubljana, A škerčeva 12, glej izvleček na koncu Obzornika

## I. Slovenske geografske periodične publikacije

Za začetek je pred nami predstavitev slovenske geografske periodike. Geografski vestnik je najstarejša slovenska geografska revija, ki je začela izhajati že leta 1925. V petdesetih letih so ob Geografskem vestniku začeli izhajati še Geografski zbornik, Acta carsologica in Geografski obzornik. Ob ustanovitvi je Inštitut za geografijo Univerze Edvarda Kardelja začel izdajati Geographico Slovenico in kasneje Geografsko bibliografijo Slovenije. Leta 1985 pa je na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani začela izhajati še publikacija Dela. Revije izhajajo bolj ali manj redno vsako leto v nakladi več sto izvodov. Prispevki v revijah so opremljeni z UDK vrstilci, izvlečki v slovenskem in enem od svetovnih jezikov. V tujem jeziku so običajno tudi zaključki daljših razprav. Revije so tudi neprecenljiv vir tujih geografskih publikacij, ki preko izmenjave s slovenskimi geografskimi revijami bogatijo knjižne fonde na inštitucijah. Periodične publikacije, ki jih prejemamo v izmenjavo za obe društveni reviji, se hranijo in strokovno obdelujejo v knjižnici na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani.

# GEOGRAFSKI VESTNIK

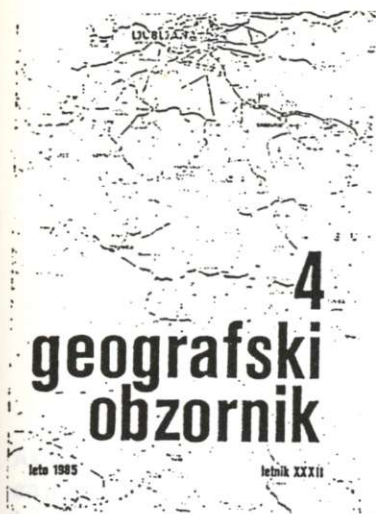
ČASOPIS ZA GEOGRAFIJO IN SORODNE VEDE  
BULLETIN OF THE GEOGRAPHICAL SOCIETY OF SLOVENIA  
BULLETIN DE LA SOCIÉTÉ DE GÉOGRAPHIE DE SLOVÉNIE



1986  
LVIII

1. GEOGRAFSKI VESTNIK
2. Časopis za geografijo in sorodne vede
3. Zveza geografskih društev Slovenije  
61000 Ljubljana, A škerčeva 12
4. 1925
5. Enkrat letno

Geografski vestnik je osrednja in najstarejša slovenska geografska revija. Geografsko društvo Slovenije je bilo ustanovljeno leta 1922, že tri leta kasneje (1925) pa je pričelo izdajati svoje glasilo Geografski vestnik. Časopis izhaja enkrat letno, 1988 pa bo izšel že jubilejni šestdeseti letnik. V Geografskem vestniku so zaključki razprav prevedeni v angleški jezik. Geografski vestnik bralce po domovini in tujini seznanja z dosežki slovenske geografije. Pomembne so zlasti razprave o novih metodoloških in teoretskih obravnavah v geografiji. Preko izmenjave z geografskimi revijami po vseh kontinentih in Jugoslaviji omogoča dotok tuje strokovne literature. Vsebina časopisa je razdeljena v naslednja poglavja: razprave, razgledi, književnost, kronika. Ob jubilejih dolgoletnih urednikov Geografskega vestnika akademiku dr. Antonu Meliku in akademiku dr. Svetozarju Ilešiču ter obletnicah Geografskega društva Slovenije so izšli tematski letniki. Ob šestdesetletnici Geografskega društva Slovenije je Geografski vestnik predstavil glavne smeri in panoge slovenskega geografskega raziskovanja. V razpravah so objavljene študije o geografskih raziskavah v Sloveniji in Jugoslaviji in občasno tudi po svetu. V razgledih so prispevki s tematiko geografije kot znanosti - v zadnjem letniku so prispevki o geografiji - humanistični vedi, geografiji in humani ekološki, terminološki prispevek o razmejitvi med pojmi gričevje, hribovje in gorovje ter informacije o novjših geografskih raziskavah turizma v ČSSR. V poglavju književnost so objavljene recenzije domače in tuje geografske literature. Prispevki v rubriki kronika pa bralce seznanijo z društvenimi vestmi, jubileji geografov, programi zborovanj in poročili o mednarodnih in domačih geografskih prireditvah.



1. GEOGRAFSKI OBZORNIK
2. Časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo
3. Zveza geografskih društev Slovenije,  
Komisija za geografsko vzgojo in izobraževanje  
61000 Ljubljana, Aškerčeva 12
4. 1954
5. Štirikrat letno

Iz potreb in problemov šolske geografije je leta 1954 pričel izhajati Geografski obzornik, časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo. V triintridesetih letih izhajanja je Geografski obzornik priobčil več kot 1400 prispevkov z vseh področij geografije. Prispevki so v časopisu razdeljeni po tematiki v naslednje stalne in občasne rubrike: didaktična problematika geografije, iz pedagoške prakse, geografska proučevanja, geografska raziskovanja mladih, ocene in poročila, društvene in druge vesti. Občasno pa so posamezne številke Geografskega obzornika v celoti posvečene aktualni temi. V številki 4 iz leta 1964 so objavljeni prispevki s simpozija o Ljubljanskem barju. Vsebina številke 3-4 leta 1973 je posvečena zamejski Sloveniji. Metodično-didaktični referati 12. zborovanja slovenskih geografov v Kranju in na Bledu leta 1981 so tiskani v številki 3-4 leta 1981. V številki 2-3 iz leta 1984 so objavljeni metodično-didaktični referati s 13. zborovanja slovenskih geografov v Dolenjskih Toplicah. Ob priliki 25. svetovnega geografskega kongresa v Parizu 1984. leta je bila tudi tematika četrte številke Geografskega obzornika leta 1984 posvečena Alpam. Tretja številka leta 1985 ima naslov "Lakota po svetu", v drugi številki istega leta pa je objavljena Bibliografija Geografskega obzornika 1954-1984.

Geografski obzornik postaja pomemben pripomoček učiteljem pri pouku geografije, organizaciji in vodenju obšolskih dejavnosti ter informator o dejavnosti geografskih društev in Zveze geografskih društev Slovenije.

GEOGRAFSKI ZBORNIK

ACTA GEOGRAPHICA

XXV

1985



1. GEOGRAFSKI ZBORNIK
2. Acta geographica
3. Znanstvenoraziskovalni center SAZU,  
Geografski inštitut Antona Melika  
61000 Ljubljana, Novi trg 4
4. 1952
5. Enkrat letno

Geografski zbornik s podnaslovom Acta geographica izdaja Geografski inštitut Antona Melika pri Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani. Izhaja od leta 1952, enkrat letno. V letu 1986 je izšel petindvajseti letnik. Razprave so v slovenskem jeziku s povzetki v angleščini. Študije dopolnjujejo fotografije in tematski zemljevidi. V zborniku so objavljene študije raziskovalcev in sodelavcev Geografskega inštituta Antona Melika. Večina študij je rezultat dolgotrajnih sistematičnih proučevanj določene geografske tematike v Sloveniji. Zadnja leta so v ospredju študije hribovskih kmetij v Sloveniji, geografija poplavnih področij na Slovenskem, proučevanja Triglavskega ledenika in ledenika pod Skuto, proučevanja naravnih nesreč v Sloveniji ter geomorfološko kartiranje v Sloveniji. V šestdesetih in sedemdesetih letih so bile v zborniku objavljene temeljne geografske študije s področja fizične in družbene geografije - padavine v Sloveniji (1961), kvartarni razvoj posameznih delov Slovenije (1969), študija o centralnih krajih v Sloveniji (1971), prostorska diferenciacija Slovenije po selitveni mobilnosti prebivalstva (1971), mesta in urbano omrežje (1974) in druge.

ACTA CARSOLOGICA  
KRASOSLOVNI ZBORNIK

XIV-XV  
1985-1986



LJUBLJANA  
1986

1. ACTA CARSOLOGICA
2. Krasoslovni zbornik
3. Znanstvenoraziskovalni center SAZU,  
Inštitut za raziskovanje krasa  
66230 Postojna, Titov trg 2
4. 1955
5. Enkrat letno

Acta carsologica je revija, ki jo že od leta 1955 izdaja ZRC SAZU Inštitut za raziskovanje krasa v Postojni. Od 1955. do 1986. leta je izšlo petindvajset letnikov revije. Inštitut za raziskovanje krasa proučuje kras v Sloveniji z vidika speleologije, geografije, hidrologije, geologije in biologije. Rezultati raziskovalnega dela pa so objavljeni tudi v reviji Acta carsologica. V letniku 14-15 iz leta 1985-1986 so objavljeni referati Simpozija o kraškem površju, ki ga je organiziral Inštitut v Postojni 1985. leta. V ostalih letnikih pa so najpogostejši prispevki z naslednjo tematiko: speleogeneza in jamski sedimenti v posameznih kraških jamah v Sloveniji, proučevanje vodne gladine in vertikalno prenikanje vode na krasu v Sloveniji, hidrogeologija in kraški izviri, relief in tektonika na krasu in podobno.



## GEOGRAPHICA SLOVENICA 16

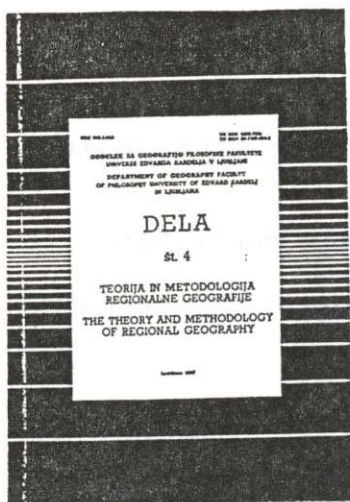
1. GEOGRAPHICA SLOVENICA
2. -
3. Inštitut za geografijo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani  
61000 Ljubljana, Trg francoske revolucije 7
4. 1971
5. Enkrat letno

THE NATIONAL  
INSTITUT FOR  
GEOGRAPHY  
SLOVENIA

INSTITUT ZA  
GEOGRAFIJO  
UNIVERZE  
EDVARDA  
KARDELJA  
V LJUBLJANI

Leta 1961 je bil pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani ustanovljen Inštitut za geografijo. Inštitut se ukvarja z raziskovanjem socialnogeografskih razmer v Sloveniji in na slovenskem etničnem ozemlju v Avstriji, Italiji in na Madžarskem. Dosežke raziskovalnega dela, prispevke strokovnih srečanj in mednarodnih geografskih simpozijev objavlja v publikaciji Geographica Slovenica. Prispevki so v slovenskem jeziku, povzetki in zaključki pa v angleškem ali nemškem jeziku; referati mednarodnih simpozijev pa običajno v tujih jezikih s povzetki v slovenščini. Leta 1971 je izšel prvi zvezek, 1985 pa šestnajsti zvezek. V prvem zvezku Geographice Slovenice so objavljeni referati jugoslovanskega simpozija o urbani geografiji; sledijo zvezki s prispevki geografskega simpozija o SV Sloveniji, socialnogeografskih aspektih socialnega razlikovanja med slovenskimi pokrajinami, izrabi tal v vzhodno-srednje evropskih deželah, geografiji turizma in regionalnem prostorskem planiranju, problematiki obmejnih in obmestnih območij, urbani in industrijski geografiji, regionalnem razvoju Slovenije, prostorskih vidikov posledic predvidenih in že zgrajenih energetskih objektov SFRJ, geografskih problemih življenjskega okolja ... Raziskovalno delo IGU je objavljeno v dvanajsti številki Geographice Slovenice, dvajsetleten razvoj socialne geografije je predstavljen v trinajsti številki Geographice Slovenice.





1. DELA
2. -
3. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta  
61000 Ljubljana, A škerčeva 12
4. 1985
5. Enkrat do dvakrat letno

Leta 1985 je Svet Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani sprejel sklep o izdajanju periodične publikacije z naslovom Dela. Še istega leta je izšla prva številka, le dve leti po izidu prve pa je pred nami že četrti zvezek publikacije Dela. V prvi številki z naslovom Bibliografija v tujini objavljenih del članov Oddelka za geografijo 1945-1984 je zbranih 195 tiskanih del. Leta 1986 je sledila druga številka z naslovom Geografsko proučevanje uvajanja celične proizvodnje na Koroškem, v kateri so objavljeni rezultati raziskovalnega projekta "Geografsko proučevanje primernosti organiziranja proizvodnih celic na Koroškem". Oddelka za geografijo. Referati simpozija "O razmerju med geografijo in etnologijo" pa so objavljeni v tretji številki. Referati jugoslovanskega simpozija "Teorija in metodologija regionalne geografije" so izšli v četrti številki.

GEOGRAFSKA BIBLIOGRAFIJA  
SLOVENIJE

ZA LETO 1966  
GEOGRAPHIC BIBLIOGRAPHY OF SLOVENIA  
FOR THE YEAR 1966

LJUBLJANA 1966

1. GEOGRAFSKA BIBLIOGRAFIJA SLOVENIJE
2. -
3. Inštitut za geografijo Univerze Edvarda  
Kardelja v Ljubljani  
61000 Ljubljana, Trg francoske revolucije 7
4. 1966
5. Enkrat letno

Inštitut za geografijo je leta 1966 pričel izdajati Geografsko bibliografijo Slovenije. Izhaja enkrat letno in zajema enoletno geografsko produkcijo. Izjema je prvi zvezek bibliografije, v katerem so zajeti prispevki za obdobje 1960-1965, in deveti zvezek s prispevki za obdobje 1973-1974. Bibliografija zajema dela slovenskih geografov, ne glede na problematiko, in tujih avtorjev, ki pišejo o geografski problematiki Slovenije. Geografska bibliografija Slovenije je do zvezka za leto 1967 upoštevala tudi prispevke sorodnih geografskih ved (etnologija, geologija ...). Bibliografske enote so bile do leta 1976 urejene po tradicionalni razdelitvi geografije. Geografska bibliografija za leto 1976, pa je prešla na problemsko urejevanje. Gesla si sledijo v abecednem zaporedju, bibliografske enote pa so pod posameznimi gesli urejene po abecednem redu avtorjev. V bibliografiji je tudi avtorsko in problemsko kazalo, dodan pa je tudi seznam periodike, ki je upoštevana v bibliografiji. Nekaterim bibliografskim opisom je dodan tudi izvleček vsebine opisane bibliografske enote.

SNOVANJE NOVE GEOGRAFSKE MONOGRAFIJE SLOVENIJE IN VPRAŠANJE  
REGIONALIZACIJE

Ivan Gams\*

Slovenska javnost čuti vse večjo potrebo po novi geografski monografiji Slovenije. Bile so pobude, da bi ponatisnili knjige Melikove geografske monografije, ki so izhajale, tako kot prejšnje, pri Slovenski matici, v letih 1954-1963, nespremenjene, ali rahlo posodobljene. Po upokojitvi je prof. akad. Svetozar Ilešič gojil upanje, da bo sam v regionalne opise Slovenije prelil svoja doživljenjska spoznanja o geografiji naše domovine. Bil je nosilec v ta namen prilagojene raziskovalne teme, ki je bila v okviru Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU prvotno zamišljena kot načrtno zbiranje in analiza gradiva iz literature o imenih in obsegu regij na Slovenskem. Žal mu je za to zmanjkalo zdravja in moči. Znanstveni svet tega inštituta je leta 1983 izvolil redakcijski odbor za geografsko monografijo, ki jo je predvidel kot kolektivno delo. Do leta 1985 je uspel izdelati koncepcijo za prvo knjigo - splošno monografijo Slovenije. V njej bodo pregledi o Sloveniji po panogah: lega, relief, klima, vodovje, prst, rastlinstvo, pokrajinsko-ekološka sestava, zgodovinsko-geografski razvoj, dosedanje monografije in regionalne študije, gospodarstvo, turizem, promet, prebivalstvo, naselja, naravna in kulturna dediščina in njeno varstvo. Gradivo za prvo knjigo bo po predvidevanjih zbrano do konca leta 1988, nakar se bo začelo redakcijsko delo za objavo.

Programiranje drugega, daljšega dela monografije, regionalno-geografskih opisov delov Slovenije, je leta 1984 prehitelo načrtovanje raziskav na petletno razdobje 1986-90 v okviru Raziskovalne skupnosti Slovenije. V okviru geografskega načrtovanja so po eno knjigo Regionalno geografske monografije Slovenije (RGMS) v svoj petletni načrt sprejele štiri geografske institucije. Ob pisanju tega članka jeseni 1987 še niso bili zatrdno določeni naslovi za sprejeti del Slovenije. Zato so alternativna imena v oklepaju. Geografi Pedagoške fakultete v Mariboru so prevzeli knjigo o Severovzhodni Sloveniji (Slovensko Podravje s Pomurjem), Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU bo pripravil knjigo o Vzhodni in Jugovzhodni Sloveniji (Spodnjeposavska, Savinjska in Soteljska Slovenija). Geografski inštitut Univerze Edvarda Kardelja je prevzel Jugozahodno Slovenijo (Visoki dinarski kras in Primorje), Oddelek za geografijo Filozofske fakultete pa Severozahodno Slovenijo.

---

\* akademik dr., red. univ. prof., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza Edvarda Kardelja, 61000 Ljubljana, A škerčeva 12, glej izvleček na koncu Obzornika

Obenem z razdelitvijo Slovenije na štiri dele so potekale živahne diskusije o osnovah regionalne geografije sploh. Tu navajam le glavne dileme. Ali je potrebno deliti ozemlje po dveh vidikih, po tako imenovanem fiziognomskem (pokrajinskem), ali po nadaljnjem oziroma po gravitaciji prebivalstva, kakor je že postala praksa pri novejši delitvi Jugoslavije? Po zadnji Ilešičevi shemi (Geografski vestnik 1981) bi makroregije predstavljala ozemlja medobčinskih skupnosti, ki so se prej imenovale razvojne oz. planske regije. Ilešič jih navaja šest: Osrednja (Zgornjeposavska) Slovenija, Savinjsko-sotelska Slovenija, Severovzhodna (Spodnjepodravska) Slovenija, Jugovzhodna (Spodnjeposavska) Slovenija, Zahodna (Primorska) Slovenija, Zamejska Slovenija. Po istem viru bi po uvodnem pregledu makroregija razpadla v mezoregije, ki bi obsegale po dve ali več upravnih občin. Vse mezoregije bi obravnavali po enotni shemi: po pregledu pokrajinskih prvin v okviru fiziognomskih pokrajin in po skupni funkciji v slovenskem prostoru bi sledila podrobnejša obravnava v okviru upravnih občin. Kot primer vključevanja fiziognomskih v funkcijske (ponekod jih Ilešič imenuje geografske) regije navedimo mezoregije Ožja ljubljanska regija. Vsebovala bi tudi pregled visokogorskih Alp (v kamniški občini), del Ljubljanske kotline z Barjem vred, del predalpskega hribovja in v občinah Ljubljana-Vič-Rudnik in Grosuplje še del nižkega in visokega dinarskega krasa s Krimom in delom Suhe krajine vred.

Ob vprašanih regionalizacije Slovenije se je odprlo vprašanje, o katerem smo doslej premalo razpravljali: ali je za regionalno geografijo važnejše, kam hodijo zaposleni na delo in kam hodijo ljudje po nakupih, v urade, bolnišnice in podobno, ali pa so važnejše lokalne razmere za življenje, v katerih so zaposleni in ostali krajani večino dneva, imajo tam svoj dom, vrt ali celo posestvo. Odgovori na ta vprašanja nakazujejo, ali naj se homogenost ozemlja določuje predvsem z gravitacijo (gravitacijami), ali s homogenostjo pokrajinskih razmer. Ali predstavljajo Slovenske gorice eno geografsko regijo, ali pa so deljene na šest upravno-političnih občin, ki segajo vanje (od teh je le ena, lenarška, vsa v njih)? Ali naj pri vseh ponavljamo skupne značilnosti vinarstva in gradniških terciarnih goric? Pri regionalizaciji se take dileme pogosto poenostavijo v vprašanje, kaj je osnovna za regionalnogeografsko raziskovanje, pokrajina ali družba (človek).

Druga dilema, ki se je odpirala, je bila, ali dajati prioriteto razmeroma statičnim, fizičnogeografskim prvinam, ali pa inovacijskim in družbenim procesom. Zagovorniki slednjih so poudarjali, da je napredek družbe povezan z družbenimi procesi, ki jih lahko naravne razmere samo modificirajo, ne pa generirajo. Naravne razmere lahko postanejo ugodni pogoji šele, če jih zna izrabiti človek. Zakaj gibalno razvoja naše sodobne družbe so predvsem industrija in neketijske dejavnosti, ki so manj povezane z naravo. Takemu razmišljanju so nekateri nasprotovali, češ da sta za proučevanje vzrokov teh procesov poklicani prvenstveno sociologija in ekonomika. Regionalno geografijo zanimajo predvsem pokrajinska podoba in vplivi na ostale njene prvine.

Večina snovalcev se je po takih diskusijah strinjala, da je poglobljena naloga

regionalne geografije v proučevanju regionalne strukture, ki je splet naravnih in družbenih prvin.

Trditev, da pristajamo na geografski dualizem, če družbeno strukturo regije razpolovimo na fizično in na družbenogeografsko, le ni našlo polne realizacije v sprejeti regionalizaciji, ki je kompromisna. To ne velja v toliki meri za delitev Slovenije na štiri dele oziroma knjige. Ker zanima kupca predvsem bližnje ozemlje, je odpadla delitev Slovenije na visokogorske Alpe, Predalpe, subpanonsko, dinarsko-kraško in primorsko Slovenijo. Tudi je teh delov več kot knjig, oziroma institucij-prevzemnikov. Ozemlje vsake knjige smo omejili tako, da bi v čim večji meri lahko upoštevali princip prirodnogeografske homogenosti in nodalnosti. Brez večjih težav se je dalo mejo med Severovzhodno in Savinjsko-Posoteljsko Slovenijo potegniti po Vzhodnih Karavankah, po katerih poteka meja med upravnimi občinami in tudi katastrskimi občinami. Le Slovensko-konjiško smo morali prevreči iz celjskega gravitacijskega območja v mariborskega, da ne bi razbili tradicionalne regije Pohorja. Tudi pri omejitvi Severozahodne Slovenije ni bilo bistvenih težav, ker ima izrazito središče v Ljubljanski kotlini. Zaradi nodalnosti ji pripada del predalpskega hribovja in robnega dolenskega krasa, pa seveda večina visokogorskih Alp. Da bi slednje obravnavali v eni knjigi in ker so v njem visokogorske poteze nad primorskimi gravitacijskimi, smo Zgornje Posočje pridali severozahodni in ne Jugozahodni Sloveniji. Kot vsi kompromisi so tudi naši prinesli nekatere nedoslednosti. Pri Solčavskem je odločala gravitacija za pripadnost k Savinjsko-Posoteljski Sloveniji, ista gravitacija v prav tako visokogorskem Zgornjem Posočju pa je prezrta.

Ker smo v Jugozahodno Slovenijo vključili visoko dinarsko Slovenijo na severu do Turjaka in Logatca, razpada knjiga na dve močno različni makroregiji, visoko dinarsko-kraško in submediteransko (primorsko).

Osnovna celica geografske obdelave v RGMS je mezoregija. Njene meje pogosto odstopajo od občinskih meja tudi zaradi spoznanja, da osnovna naloga GMS ni nizanje statističnih podatkov. Te najdemo v štirih knjigah Krajevnega leksikona Slovenije, statističnih priročnikov in letos se je tej faktografski literaturi pridružila kot prva knjiga tudi Enciklopedija Slovenije. V središču bodo iskanja teritorialnih povezav med regionalnimi prvinami. Te povezave pa so od regije do regije različne. Da bi bile razmere po regijah primerljive, smo v okviru Programskega sveta, ki je vodil načrtovanje, določili tako imenovane minimalne kazalce, večinoma tabelarno in kartografsko gradivo, s katerim naj bo opremljena vsaka mezoregija. Podrobnejši opisi se prenašajo na mikroregije (submikroregije).

Ker sega več mezoregij praviloma v skupno makroregijo in da ne bi bilo potrebno pri vsaki od njih ponavljati osnovnih potez makroregije, se del snovi prenaša na makroregije. Večina makroregionalne snovi bo iz fizične geografije. Vendar bo nanje neposredno navezано tudi nekaj družbenogeografske snovi, če je zanjo odločilna. Vzemimo primer makroregije Pohorsko Podravje



(Podravske hribovje). Nastanek dolgih prečnih dolin in podolij bo povezan s potekom in historičnim razvojem daljnovodnih poti. Nekatere hidrografske poteze Podravja bomo povezali z izrabo voda za hidroelektrarne. Ob taki metodi se bo del snovi iz makroregije razširil na ozemlje mezoregij (Dravska, Mislinjska in Mežiška dolina). Obravnavo delovne sile v okviru dolinske industrije pa bi kazalo povezati s poklicno sestavo prebivalstva tudi na delu Podravskega hribovja. Taka metoda, ki bolj upošteva geografsko kompleksnost kot ostro omejene regije, zahteva seveda pretehtano načrtovanje.

Pobude za ta članek so bile izrečene tudi iz želje, da bi se šolniki pri pouku geografije lahko naslonili na regionalizacijo iz načrtovane RGMS. Bojim se, da jim naša regionalizacija ne bo mnogo koristila. Našo delitev na štiri dele Slovenije ni narekovala geografska podoba Slovenije, temveč organizacija izvedbe. Mezoregije smo omejevali kompromisno, z vidika naravnogeografske homogenosti in nodalnosti. Verjetno potrebuje šola bolj enovito regionalizacijo, narejeno na manjšem številu dejavnikov. Ob tem nastane načelno vprašanje o upravičenosti zahtev, da bi dobili dokončno, za vselej veljavno regionalizacijo Slovenije. Vsaka regionalizacija sloni na izbranih postavkah, ki jih različno vrednotimo in ki se spreminjajo s časom in razvojem geografije. Potrebno je le, da se osnove regionalizacije uvodoma obrazložijo in da se jih dosledno držimo. To je po mojem mnenju potrebno povedati tudi učencem, ki so dotlej ali bodo kasneje spoznavali različne regionalizacije Slovenije. Tudi to, da je vsaka regionalizacija samo sredstvo za poenostavljeno posredovanje geografske podobe Slovenije. Prav je, da so regije na karti omejene, ni pa smotno zahtevati od učencev tudi poznavanje meja, ki so dejansko pasovi prehodnosti. S svojo vsebino bo GMS seveda zelo uporabno čtivo za pouk o geografiji Slovenije in lokalno geografijo.

Potem, ko je uradna raba zavrgla ime Zamejska Slovenija in ga nadomestila s pojmom slovenski kulturni prostor, je pri načrtovanju GMS nastalo vprašanje, kako obravnavati s Slovenci poseljeno ozemlje v zamejstvu in do katerih meja. Ali ga prikazati v posebni knjigi (in s kakšnim naslovom)? Ali ga sploh opustiti? Ali zamejske dele priključiti knjigi, ki obravnava sosednje ozemlje v SR Sloveniji? Vsaka od teh variant ima svoje prednosti in pomanjkljivosti. Varianta omejitve na SRS bi bila najlažje izvedljiva, saj številne enote na obeh straneh državne meje niso enako velike in opravljena štetja ne istodobna. Poleg tega bi se s to varianto obranili pred morebitnimi očitki o slovenskem hegemonizmu. Zaradi njih je bila predlagana sprememba naslova cele monografije v: Geografska monografija SR Slovenije in s Slovenci poseljenega zamejstva. Programski svet je jeseni 1987 vztrajal pri mnenju, da prikaza ozemlja, čeprav manj intenzivnega, onstran državnih meja, ne moremo opustiti. Ena od osnovnih potez za nas je kulturna pokrajina. To pa so Slovenci v preteklih stoletjih oblikovali tudi tam, kjer se je do danes etnična sestava spremenila. Drug razlog je naslednji. Če v manj spremenjenih pokrajinah regijo omejujemo pretežno po naravnogeografskih značilnostih, obravnave obmejnih regij ne moremo zaključiti ob državni meji, Goriškega ne brez Porabske Slovenije, ne Karavank in Julijskih Alp samo znotraj SRS, prav tako ne



Tolminsko-beneškoslovenskega hribovja, Brd, Soške ravnine in Krasa ter istrskega flišnega ozemlja, Gorjancev, Posotelja in Slovenskih goric. Končno nam je poznavanje zamejstva potrebno, saj v te kraje vedno več potujemo. Daleč smo seveda od želja, da bi s tako omejitvijo obravnavanega ozemlja želeli kršiti sklepe helsinške listine o nedotakljivosti državnih meja.

# geografska raziskovanja mladih

UDK 911:167:373:54 "1986/87"

RAZISKOVALNO DELO SREDNJEŠOLCEV V ŠOLSLEM LETU 1986/87  
(Poročilo XXI. srečanja mladih raziskovalcev v okviru gibanja "Znanost mladini")

Metka Špes<sup>\*</sup>

Geografi smo z 21. srečanjem mladih raziskovalcev dobili 15 novih raziskav, kar je največ v zadnjih nekaj letih. Preseneča pa ne le večje število nalog, pač pa predvsem velika pestrost tem, ki so jih mladi obdelali: od poglobljenih pa tudi izvirnih kompleksno-geografskih študij nekaterih do sedaj neproučenih manjših naselij v Sloveniji, do proučevanj prostorskih učinkov posameznih človekovih dejavnosti, tudi negativnih, do katerih imajo mladi še posebno prizadet odnos (odpadki, degradacija površja, onesnaževanje okolja, deagrarnizacija). Pohvalno pa je predvsem to, da so domala vse naloge rezultat obsežnih terenskih proučevanj, od anketiranja, kartiranja pa tudi inventarizacije negativnih posegov v prostor.

Naloge so tudi dobro grafično in kartografsko opremljene, priložene fotografije pa že včasih presegajo finančne možnosti srednješolcev. Zelo aktualne agrarnogeografske naloge, s katerimi mladi opozarjajo na probleme deagrarnizacije, ostarevanja prebivalstva na našem podeželju, predvsem v obrobni delih Slovenije, pa bi zaslužile tudi širši odmev, zato predlagamo, da jih mladi objavijo v lokalnih oziroma strokovnih časopisih.

Največje število raziskav so ponovno prispevali mariborski srednješolci, za kar gre njim, še posebno pa mentorjem, posebno priznanje in zahvala. Razveseljivo pa je, da so se letos za srečanje pripravili tudi učenci nekaterih srednjih šol, ki se tokrat pojavljajo prvič (SŠC Ptuj) in prepričani smo, da to ni njihovo zadnje srečanje s komisijo pri gibanju "Znanost mladini".

Komisija (Mitja Bricelj, mag. Andrej Černe, dr. Marijan Klemenčič, Drago Kladnik, dr. Dušan Plut, dr. Darko Radinja, Peter Repolusk in mag. Metka Špes) je predlagala, da v Geografskem obzorniku objavimo povzetke treh nalog, ki izstopajo zaradi vsebine, metodah dela in izvirnosti: Socialno-geografska podoba zaselka Avšje in problematika mladih v vasi (Nina Gorenc in Anja Stefan, SŠ za družboslovje, Ljubljana), Trdi in tekoči odpadki-nov antropogen dejavnik

<sup>\*</sup> mag. geog., Inštitut za geografijo, Univerza Edvarda Kardelja, 61000 Ljubljana, Trg francoske revolucije 7, glej izvleček na koncu Obzornika



v okolju v mestu Ormož (Bojana Jaušovec, SŠC Ptuj) in Pastirsko gospodarstvo v Solčavi (Elica Cigljar, Marjetka Mraz SEŠ Maribor).

Za zvezno srečanje, letos je bilo v Novem Sadu, smo predlagali nalogo Socialno-geografska podoba zaselka Avšje in problematika mladih v vasi. Srednješolki iz Ljubljane sta na tem srečanju zelo uspešno predstavili nalogo, njuna raziskava je bila izbrana za najboljšo in najbolj izvirno delo, ponovno pa se je izkazalo, da je naš pristop, kjer mladim omogočamo polno samostojnost in izražanje njihove inovativnosti, pravilen, saj mlade že kmalu navaja na samostojno raziskovalno delo. Te kvalitete vsako leto ponovno izstopajo na zveznih srečanjih, ko dela naših dijakov primerjamo z deli dijakov iz drugih republik in pokrajin, ki večji del ostajajo na nivoju obnov člankov, učbenikov, knjig, v najboljšem primeru pa so kompilat različnih pisanih virov pa na osnovi le-teh napišejo naloge o različnih geografskih pojavih in še pri tem jih omejujejo z obsegom do 20 strani.

Izvirno raziskovalno nalogo sta predstavili dijakinji Srednje šole za družboslovje in splošno kulturo iz Ljubljane - Anja Stefan in Nina Gorenc, mentorici sta bili prof. Mira Verbič in prof. Ivica Bohanec. Naloga ima jasno opredeljen namen, kateremu je v celoti podrejena dispozicija. Smiselno obravnava posamezne elemente, tako da stopa v ospredje celota. Naloga izžareva osebni odnos avtoric do obravnavane problematike, samoiniciativnost pri obdelavi, posebno drugi del o mladih v vasi, pa tudi objektivnost pri ocenjevanju pojavov.

Bojana Jaušovec, učenka Srednješolskega centra Dušana Kvedra iz Ptuja, je ob pomoči mentorice prof. Vlaste Hodnik proučevala Trde in tekoče odpadke kot nov antropogen dejavnik v okolju v mestu Ormož. Avtorica je pokazala obširno splošno znanje iz varstva okolja, ima pa tudi velik smisel za opazovanje okolja. V zadnjem delu je uspela opozoriti tudi na razprostranjenost onesnaževanja v pokrajini. Ta vidik je dobro dopolnila še s predstavitvijo tematike na sedmih grafoskopskih folijah in 35 diapozitivih.

Elica Cigljar in Marjetka Mraz, učenki Srednje ekonomske šole iz Maribora, sta obravnavali aktualno vprašanje oživljanja, ohranjanja ali opuščanja planinske paše v enem od naših turistično manj obiskanih predelov slovenskih Alp v Solčavi. Avtorici sta ob pomoči mentorice prof. Rozike Klasinc napravili zelo dobro raziskavo, s korektnim citiranjem in navajanjem virov, nadpovprečno pa sta se angažirali pri anketiranju izbrane skupine kmetov, ki so udeleženi v ciklu planinskega pašništva. Prav analiza rezultatov ankete je osrednje težišče naloge. Oris družbenogospodarskih razmer na tem področju sta dobro funkcijsko povezali z vlogo in pomenom planinskega pašništva. Posamezne planine so predstavljene glede na vrst lastništva, sezonsko rabo, število živine, vrst živine itd. Zaradi izvirnosti, predvsem pa zaradi predstavitve rezultatov obsežnega terenskega dela, smo predlagali, da bi v Geografskem obzorniku objavili tudi povzetek naloge Pastirsko pašništvo v Solčavi, toda žal se avtorici in njuna mentorica niso odzvali našemu vabilu.

Pozdrav iz Metlike je naslov naloge, ki obravnava vprašanja in dileme razvoja turizma v belokranjski Metliki. Nalogo so predstavile Dumešič A lenka, Ivec Duška in Švajger Andreja, učenke DEŠŠ Novo mesto, mentorica pa je bila prof. Cvetka Vodnik. Vsebinsko je naloga dobro zasnovana, s smiselnim in zaokroženim pregledom vseh naravnih in družbenih elementov, ki tvorijo turistično (dejansko in potencialno) ponudbo. Avtorice so pri delu uporabile številno literaturo pa tudi metodo anketiranja. Posebno je potrebno pohvaliti kritičnost in obenem iskanje rešitev za neizkoriščene turistične možnosti. Naloga, ki je napisana korektno, vendar z opaznim in smiselnim čustvenim odnosom, zajema bogato slikovno gradivo in je po mnenju ocenjevalca na nivoju seminarske naloge študentov prvih letnikov geografije.

Prešeren Mateja, učenka Srednje šole pedagoške in kulturne usmeritve iz Maribora (mentor prof. Irena Preložnik), je predstavila raziskovalno nalogo Razvoj turizma na Mariborskem Pohorju. Z obdelavo številnih virov, ki so bili avtorici na razpolago in z razgovori v posameznih institucijah, ki skrbijo za razvoj turizma, je avtorici uspelo dokaj temeljito ponazoriti razvoj turizma na Mariborskem Pohorju, inventarizacijo naravne in kulturne dediščine ter turistične infrastrukture na vzhodnem delu Pohorja. Osrednjo pozornost je namenila predvsem razvoju turistične gradbene dejavnosti, intenziteti obiskanosti turističnih objektov in posebnostim tega dela našega gorskega sveta (planinska transverzala, kmečki turizem, pohorska hiša ...). Škoda le, da je avtorici zmanjkalo časa za grafične in kartografske ponazoritve, brez katerih si ne moremo predstavljati geografskih nalog. Nasploh ugotavljamo, da mladi raziskovalci na eni strani potrošijo kar precej časa in sredstev za fotografske priloge, lastno izdelanih kart ali grafikonov pa je vse manj, v glavnem pa le-ti zaradi površnosti, nečitljivosti, nepreglednosti, nepopolne opreme (brez letnic, merila ...) kazijo tudi najboljše naloge.

Učenke Srednje družboslovne šole iz Maribora Krajnc Andreja, Lampert Darja, Ajdič Manja in Ribič Mateja so ob nasvetih mentorja prof. Boruta Drobnjaka proučevale Kako vpliva deagrarnizacija na življenje v treh izbranih vaseh (Šetarova, Vinička vas in Zgornji Žerjavci). Naloga obravnava problem učinkov deagrarnizacije na primeru vzorčno izbranih vasi v občini Lenart. Zaradi specifičnosti izbora sond, je podan zgoščen prikaz poglavitnih naravnogeografskih in družbenih potez za celotno občino. Kljub pomanjkanju sistematičnega izbora kazalcev za značilnosti širšega okolja, je največja vrednost naloge v samostojnem delu avtoric na terenu. V zaključku jim je uspelo opredeliti ključne probleme današnjega podeželja, čeprav so nekatere teze mladostno idealizirane.

Večja skupina mladih raziskovalcev iz Srednje družboslovne šole iz Titovega Velenja (Veternik Bernarda, Balant Zinka, Jeromel Karla, Meh Brigita, Cviki Melita, Penšek Bojan, Sevčnikar Jani) je ob mentorski pomoči prof. Mire Preložnik proučevala Čebelarstvo v industrijskem okolju. Avtorji so zelo prizadeto razmišljali o ekološki krizi današnjega in jutrišnjega dne. Čebelarstvo kaže, da je v regiji življenjsko okolje močno onesnaženo, čeprav kritično ugo-

tavljajo, da je težko ovrednotiti negativne učinke posameznih virov. Njihovo gledanje na te probleme je zelo kompleksno in včasih presega mnenja in ocene "strokovnjakov", ki gledajo na probleme parcialno in preveč ozko. Pri nalogi ugaja tudi bogat besedni zaklad in jasno podajanje žgočih problemov. To pa so obenem tudi tiste kvalitete, ki jih pri oddanih nalogah mladih raziskovalcev vse bolj pogrešamo.

Iz Srednješolskega centra Dušan Kveder iz Ptuja smo dobili še eno zelo aktualno nalogo Odlagališča trdih odpadkov na področju Ptuja in bližnjih krajevnih skupnosti. Raziskavo so opravile Maja Kramberger, Tatjana Plohl in Eva Gornik, mentor pa je bil prof. Vlado Horvat. Naloga obravnava osem odlagališč odpadkov v ožjem območju Ptuja. Predstavljeni podatki so zbrani na osnovi vprašalnika za izdelavo katastra smetišč, dopolnjujejo pa jih še fotografije. Zanimiv je zlasti družbeni vidik naloge, kjer avtorji začenjajo razmišljati, zakaj nastajajo črna odlagališča odpadkov. Žal pa sicer skrbno zbranih podatkov o deponijah niso funkcijsko povezali s preobrazbo pokrajine, morebitnem negativnem vplivu odlagališč (talna voda, ...).

Branka Grujičić in Petra Ozmec, sicer učenki Srednje ekonomske šole iz Maribora, sta skupaj z mentorico prof. Marijo Košar raziskovali Probleme mariborskega turizma. Raziskava pomeni pregled oziroma oceno nekaterih vidikov turistične ponudbe in funkcije nosilcev turističnega gospodarstva v Mariboru. Tematika, ki sta se je mladi raziskovalki lotili, je široka in zelo kompleksna, saj kot elemente turistične ponudbe navajata tudi oskrbo celega mesta (ne le v okviru turizma), prometne probleme, probleme motiviranosti delovne sile ... Naloga je soliden opis stanja in problemov turizma v mariborskih občinah, ki je ilustriran s podatki o kapacitetah obratov, strukturi nočitev, prireditvah, programi nadaljnjega razvoja itd. Žal pa avtorici nista uspeli izluščiti še prostorskega vidika prikaza turizma (regionalizacija mesta in okolice po turistični ponudbi in infrastrukturni opremljenosti).

Krajevno skupnost Ivan Zagernik-Joco sta predstavili Irena Lovrič in Jasna Šafarič iz Srednje šole pedagoške in kulturne usmeritve v Mariboru, mentorica je bila prof. Irena Preložnik. Avtorici sta vložili veliko dela v zbiranje in predstavitev podatkov, solidna je tudi kartografska ponazoritev. Žal pa naloga ne posega v probleme, tako socialne kot prostorske, obravnavane krajevne skupnosti. Čutiti pa je prizadevanje za celovito obravnavno, predvsem pa veliko zagrelost mladih raziskovalk, da prikažeta stanje v domači krajevni skupnosti.

Serijo raziskav prizadevnih mladih raziskovalcev iz Maribora nadaljujemo s predstavitvijo naloge Šmartno na Pohorju, ki sta jo pripravila Lenošek Damjan in Srnec Mihael iz Srednje naravoslovne šole Miloš Zidanšek, z mentorsko pomočjo prof. Vere Malajner. Raziskava obravnava regionalno geografsko analizo KS Šmartno na Pohorju. Avtorja sta vložila precej truda, še zlasti v grafične ponazoritve. Vsekakor je del naloge, ki se nanaša na družbeno geografsko predstavitev kraja, boljši od orisa naravnih razmer. Opazno je, da avtorja

še nimata zadovoljivega znanja o izrazoslovju, o kazalcih za določene pojave in njihovo vrednotenje, imata pa poglobljen čut za opazovanje in dogajanja v pokrajini, zato bi kazalo z raziskavo nadaljevati.

Mojca Lorenčič in Katja Ravšl, dijakinji Srednje družboslovne šole iz Maribora, sta ob pomoči mentorja prof. Boruta Drobnjaka opravili raziskavo Socialno demografska študija Veržeja. Naloga je vzorno sestavljena in vsebinsko smiselno zasnovana ter nam tako daje sistematičen pregled demografskih karakteristik naselja. Škoda le, da avtorici nista bolje uporabili dokaj obsežnega uvoda o zgodovinskem razvoju naselja za razumevanje današnje socialne demografske podobe Veržeja.

Nekatere značilnosti novejšega družbenogeografskega razvoja vasi Pušencev pri Ormožu je proučevala Masten Saša iz Srednje šole pedagoške in kulturne usmeritve iz Maribora, mentor je bil prof. Valentin Kracina. Prispevek je napisan v telegrafskem stilu, pa vendarle podaja bolj ali manj zaokroženo socialno-geografsko podobo Pušencev. Žal si posamezna poglavja vsebinsko ne sledijo v logičnem vrstnem redu in so tako za bralca slabše razumljiva. Avtorici pa predlagamo, da z raziskavami v domači vasi nadaljuje, večji poudarek pa bi kazalo dati samostojnemu terenskem proučevanju.

Tatjana Gaberšek iz Srednje šole pedagoške in kulturne usmeritve iz Maribora je z mentorico prof. Preložnikovo pripravila nalogo Problematika rudnika Laško. Naslov naloge ni dovolj natančen in dovoljuje obravnavo problematike rudnika Laško iz različnih vidikov. Če naj bi naloga bila geografska, se zdi, da so prav elementi, ki so zanimivi iz geografskega aspekta, preveč skromno obdelani. Avtorici ne gre oporekati zavzetosti in skrbnega zbiranja dostopne literature in virov, zato bi veljalo z nalogo nadaljevati in jo obogatiti s podatki, ki bi dali nalogi geografski vidik (pomen rudnika za občino, podatki o številu zaposlenih ter njihovi razmestitvi, dolgoročni načrti o morebitnem zapiranju rudnika, o starostni sestavi zaposlenih, o morebitnem preusmerjanju, o sanaciji prizadetih območij ...).

Raziskavo o mlinih na Dobruši, levem pritoku Save, sta predstavili dijakinji Avsenak Sabina in Sitar Marjana iz Srednje naravoslovne šole iz Kranja, mentor je bil prof. Marjan Veber. Jedro naloge je predstavitev Koroščevega mlina na Dobruši na Gorenjskem. Opis mlina je zanimiv in vsebuje več stvarnih podrobnosti in je v tem nedvomno samostojen prispevek naloge. Poleg opisanega mlina sta avtorici bežno opisali še tri. Raziskava prinaša vrsto geografskih pa tudi etnografskih značilnosti mlinarstva v tem delu Slovenije in je nedvomno pomemben prispevek k poznavanju te zvrsti domače obrti.

SOCIALNOGEOGRAFSKA PODOBA ZASELKA AVŠJE IN PROBLEMATIKA  
MLADIH NA VASI

Nina Gorenc, Anja Stefan\*

I. Uvod

Avšje na Primorskem so eden od zaselkov nad Avčami, ki sestavljajo Seniški breg. Med domačini je razširjen izraz Ovšje, ki je še vedno živ. Stanje zaselka sva spremljali že nekaj let in opazili sva močno depopulacijo. Domačini so opuščali svoja zemljišča zaradi pomanjkanja delovne sile in vedno več je hiš, kjer živi le še staro prebivalstvo. Ker sva se želeli s tem problemom поблиže seznaniti, sva ga obdelali v raziskovalni nalogi.

Sestavili sva anketo za vaščane in vprašalnik za mladino te vasi. Anketirali sva v obliki pogovora, vprašalnik pa so mladi izpolnili sami. Razumljivo je, da anketiranci niso bili povsem nepristranski in so zato večkrat odgovarjali preveč čustveno.

Avšje ležijo na precej odročnem območju. Z vlakom traja pot iz Ljubljane do Avč, kjer je železniška postaja, dobre tri ure. Od tod se cesta proti zaselku zelo strmo vzpenja. Prometa ni veliko, povečanje je le ob konicah, ko se delavci odpravljajo oziroma vračajo z dela. Cesta se serpentinasto vzpenja proti nadmorski višini 372 m, kjer ležijo Avšje. Prometne zveze so slabe, zato so vaščani v glavnem vezani na lastna prevozna sredstva. Vozi sicer delavski avtobus, ki pa se ustavi na Nadavču le nekajkrat dnevno. Zaselek leži na strmem pobočju in obsega le dvanajst hiš in gospodarskih poslopij.

Pot do zaselka se od glavne, asfaltirane ceste odcepi na Nadavču, ki je oddaljen 1 km. Odcep je makadamski, ozek in dobesedno vrezan v breg. Vaščani so sicer del ceste zbetonirali, toda tako so problem rešili le za poletni čas, pozimi pa je slabše. Betonirani del namreč pokrije ledena plast, ki onemogoča varno vožnjo in hojo.

Zaselek je tipično primorski. Vpliv Sredozemlja je v arhitekturi segel tako globoko v notranjost, da je zajel tudi te kraje. Hiše so večnadstropne, prostorne, z nizko štirikotno streho, pobarvane z apnom, imajo debele zidove, gospodarska poslopja (hlev, skedenj ...) pa se jih navadno držijo ali pa so v neposredni bližini. Skozi zaselek pelje le ena, precej ozka pot, od katere pa

\* učenci, mentor prof. Mira Verbič, Srednja šola za družboslovje in splošno kulturo Vida Janežič, 61000 Ljubljana, Strossmayerjeva 1, glej izvleček na koncu Obzornika

so odcepljeni dohodi k posameznim domačijam. V bližini (na Nadavču) leži cerkev v benečanskem stilu.

Obdelovalne površine niso celovite, temveč so zelo razdrobljene. Do najbolj oddaljenih zemljišč je uro hoda ali več. Taka parceliranost je pogojena s strmim naklonom pretežnega dela okoliškega terena.

## II. Rezultati

### 1. Splošni podatki o zaselku

Zaselek obsega dvanajst hiš, od tega je ena zapuščena, saj se je družina preselila v novo hišo. Vaščanov je dvainštirideset; en vaščan ni komunikativen in zaradi čustvenih stresov ni bil pripravljen sodelovati. 20 družinskih članov se je odselilo.

Skupno imajo vaščani 68 ha, povprečno pa 7,5 ha obdelovalnih površin na gospodinjstvo.

Izpod zaselka priteka iz divje kraške jame močan potok, ki so ga v Avčah zajeli za vodovod.

Kameninska sestava je pretežno apneniška, vmes pa so tudi žile laporja. Do centralnega korita v Avšjem je napeljana voda iz manjših kraških izvirov.

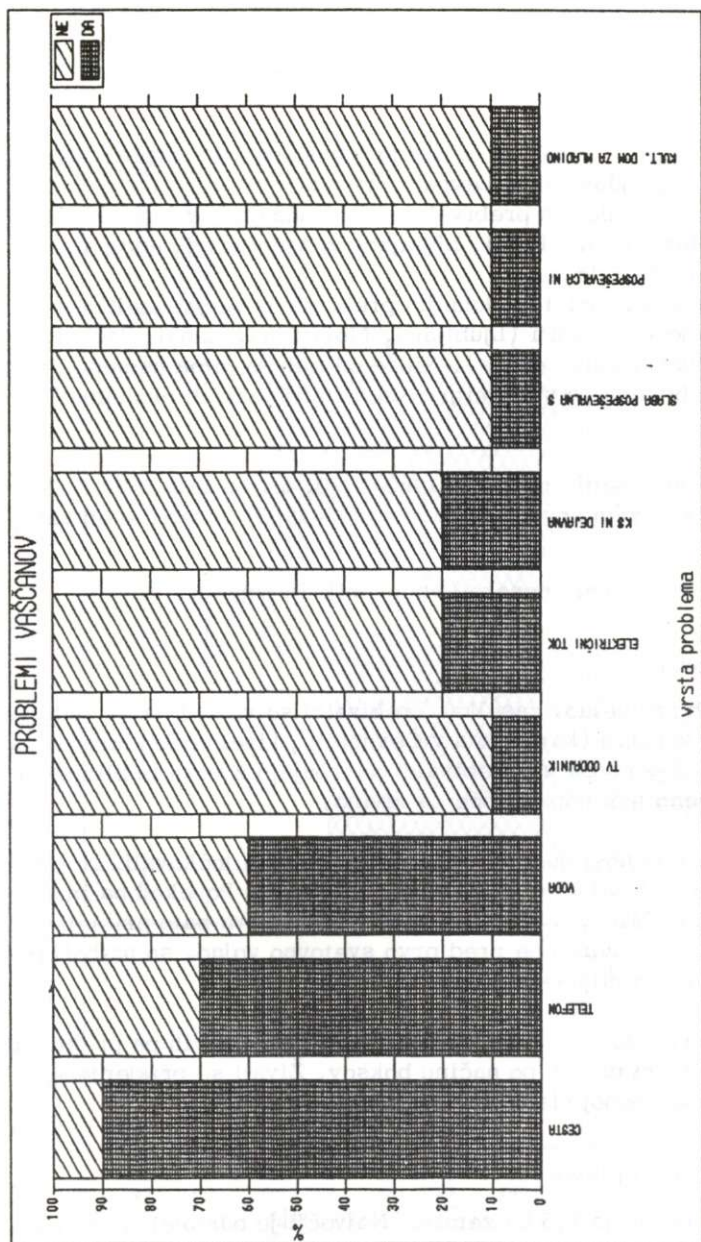
Prst je plitva in suha, dobro uspevata le krompir in fižol. Večji del območja je v senožetih, ki so primerne le za živinorejo.

### 2. Demografske razmere v zaselku

Večji je del ženske populacije. V zaselku še vedno prebiva precej mladih prebivalcev. Pri tem pa moramo upoštevati, da so ti vaščani mlajši od 20 let, se še izobražujejo in so materialno odvisni od staršev. V pogovoru z njimi pa sva ugotovili, da so njihovi načrti za prihodnost vezani na odselitev. Mnogo hiš bo po smrti sedanjih ostarelih gospodarjev propadlo, saj nimajo nobenih perspektiv za nadaljevanje kmetovanja. Najbolj očiten primer za to je hiša številka 2, kjer so imeli pet otrok, a so se vsi odselili v urbana središča. Gospodar je pred leti umrl, sedanja gospodarica pa sama ne zmore skrbeti za vso nekdanjo kmetijo. Tudi njeni vnuki se ne nameravajo vrniti, ker so že preveč navezani na svoje sedanje okolje. Ta hiša v zaselku še zdaleč ni osamljen primer.

26,2% vaščanov ostaja doma zaradi ostarelosti oziroma rane mladosti. Ta del prebivalstva dela le na domačiji, ali pa so vzdrževani. Dnevni migranti so navedli več načinov prevoza, večinoma pa odhajajo do Nadavča peš ali z osebnim avtomobilom, od tam pa z delavskim avtobusom. V takih primerih sva upoštevali vse navedene načine.

Najvišji nivo izobrazbe ima tisti del prebivalstva, ki je starejši od 20 in mlajši



od 36 let.

### 3. Migracije

Migracij je več vrst:

- a) dnevne migracije: delavci in šolarji odhajajo v naslednja središča: Kanal, Anhovo, Nova Gorica, Ajdovščina, Levpa in Avče;
- b) tedenske migracije: pet mlajših prebivalcev se vrača domov le ob koncu tedna, saj živijo v internatih v Idriji, Ljubljani in Ajdovščini, ena pa živi v Dornbergu, kjer je zaposlena;
- c) stalne migracije in odselitve: 18 nekdanjih prebivalcev se je izselilo iz zaselka v druge kraje v Sloveniji (Ljubljana, Mojstrana, Kanal, Podkal, Dobljar, Levpa, Nova Gorica, Deskle). Nihče od njih se nima namena vrniti. Le dva nekdanja prebivalca pa sta emigrirala v Italijo zaradi ekonomskih vzrokov.

Največ prebivalcev se je odselilo med leti 1960-1970, ter od leta 1980 dalje. Zanimivo je, da se je v prvem povojnem času (1945-1960) odselil le en sam prebivalec.

Vzroki odselitve pa so v glavnem poroka, stanovanje in zaposlitev.

### 4. Opremljenost stanovanj

Voda je eden temeljnih problemov zaselka. Prebivalci so vezani na, v zadnjem času vse bolj sporno, kapnico (katastrofa v Černobilu, kisel dež, zbiranje na salonitnih ploščah). V času suše se prebivalci oskrbujejo z vodo iz bližnjega studenca, kjer je urejeno tudi napajališče za živino.

Da bi lažje ocenili opremljenost gospodinjstev, sva dobrine točkovali. Nobena hiša nima telefona, zato je najvišje možno število točk 30. Ponekod pa imajo večje število npr. avtomobilov, TV sprejemnikov, itd. in sva zato prišteli ustrezno število točk. Hiše, zgrajene pred prvo svetovno vojno, so najbolj pogoste in so zadovoljivo opremljene.

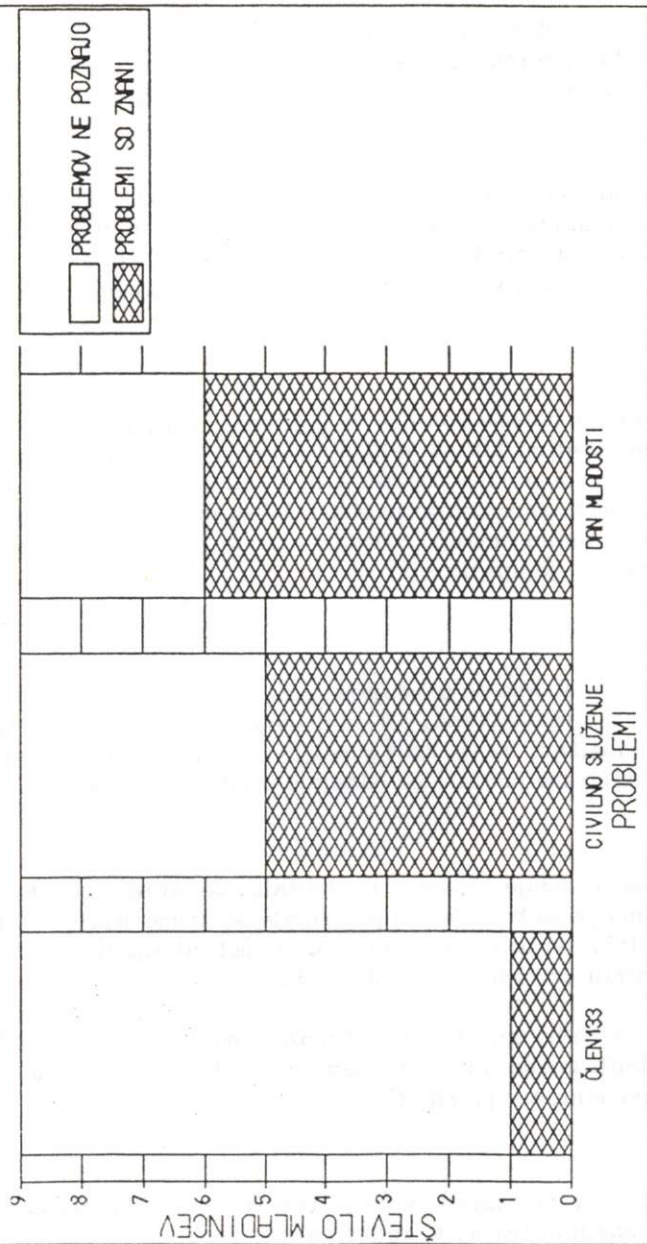
Hlevi so pretežno stari, a še uporabni, le redki dotrajani, novih pa praktično ni. Noben hlev v zaselku ni urejen po načinu boksov. Živali so priklenjene druga poleg druge in med seboj niso ločene s pregradami.

### 5. Posestna sestava gospodinjstev

Povprečno ima vsaka domačija 7,5 ha zemlje. Največji je odstotek gozda. V zadnjih letih je prišlo do večjih sprememb v izrabi zemljišč. Zaradi pomanjkanja delovne sile in za njivsko obdelavo manj primernih zemljišč, se je bistveno povečal delež gozdnih in travnih površin. Polovica domačij, ki intenzivno obdeluje svojo zemljo, v zadnjih desetih letih ni spremenila obsega obdelovalnih površin. Druga polovica pa je v okviru svoje posesti dopustila zaraščanje. Pri šestih domačijah pa je obdelovanje le bližnjih zemljišč nujno pripeljalo do



# SEZNANJENOST Z AKTUALNIMI PROBLEMI ZSMS



zatravljanja in ogozdovanja. Obseg obdelovalnih površin se je zmanjšal, saj so le tri gospodinjstva ohranila isti obseg, povečalo ga ni nobeno gospodinjstvo, pri ostalih pa je prišlo celo do zaskrbljujočega zmanjšanja.

#### 6. Mehanizacija

Možnosti za mehanizirano obdelavo zemljišč so izredno majhne, saj je pretežni del obdelovalnih površin pod strmim naklonom in je mehanizirana obdelava skorajda nemogoča. Prav zaradi neugodnega reliefa je oskrbljenost kmetij s stroji precej nizka. V veliki večini imajo vaščani le najnujnejše strojne pripomočke.

#### 7. Živinski fond

Opazimo lahko, da v zaselku nobena kmetija ne goji konj, vol pa je le še eden (0,8% vse živine). Pred desetimi leti pa je bilo v zaselku 10 volov in 3 konji. Upad si lahko razlagamo z zamenjavo teh delovnih živali za mehanizacijo. Število perutnine se skoraj ni spremenilo in enako lahko rečemo za svinje in prašiče, saj se število na večini kmetij konstantno giblje med ena in dva. Število krav, vključno s telički, je upadlo s 15 na 11.

#### 8. Tržnost kmetovanja

Vaščani svojih pridelkov večinoma ne prodajajo, oziroma prodajo le majhen delež (do 25%). Prodaja je organizirana, ali pa pridejo kupci na dom. V tujino prodajo majhen delež pridelkov, največkrat odpeljejo v tujino prodat predvsem gobe in čaj. Preko organizirane prodaje pa oddajajo predvsem mleko.

#### 9. Prihodnost kmetij

V omenjenem zaselku se bo stanje sčasoma poslabšalo. Sedaj ne kmetujejo le na eni domačiji, sčasoma pa se bodo le-tej pridružile še druge tri. Odstotek je tako precej zastrašujoč, saj bo narasel na 40%. Na nobeni kmetiji ne nameravajo kmetovanja razširiti oziroma modernizirati.

Odstotek čistih kmetov se ne bo spremenil. Od možnih naslednikov se je za čisto kmetovanje opredelili le eden. Eden bo zemljo obdeloval le občasno - ljubiteljsko, ostali pa po delu, kot polkmetje.

#### 10. Oskrba

V bližnji okolici ni trgovine, najbližja je v Levpi (okoli 3 km oddaljena).

Hrana: kupujejo jo v Kanalu in Levpi, le redko pa v Avčah.

Obleka: pretežno v Novi Gorici in v Italiji, redkeje v Kanalu in Ljubljani.

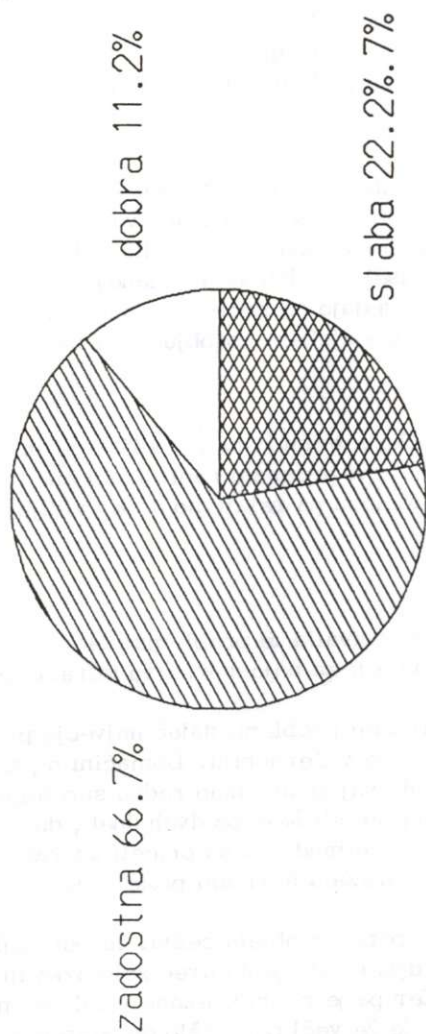
Pohištvo: večinoma v Novi Gorici, deloma tudi v Kanalu, Šempetru in Italiji.

Gospodinjstvi aparati: v Novi Gorici, Kanalu in Šempetru.

Kmetijski stroji: v Novi Gorici, Italiji, Ljubljani, Kranju (na sejmu) in Kanalu.

Obrtne usluge: pretežno v Kanalu, delno pa tudi v Novi Gorici.

# MNENJE MLADIH O SVOJI INFORMIRANOSTI



Veterinar: izključno v Levpi.

Zdravnik: Kanal, Gorica, Ljubljana, Anhovo (v veliki večini je to vezano na kraj zaposlitve).

Vidimo, da domačini večinoma nabavljajo v Novi Gorici in Kanalu, zato je oskrba otežena, saj je nujno osebno prevozno sredstvo, avtobusne zveze pa so slabe. Dobrine nabavljajo vaščani, ki dnevno migrirajo, v kraju zaposlitve.

#### 11. Počitnice

Marsikateremu domačinu so počitnice tuja beseda, saj kmetija te vrste oddiha ne dopušča. Le dve družini odhajata na počitnice. 40% vaščanov počitnic ne pozna, pri ostalih štirih domačijah pa odhajajo na oddih v druge kraje le otroci. Mlajši obiščejo sorodnike (odseljene družinske člane), starejši pa, ki so si že ustvarili lastno življenje, odhajajo na počitnice drugam. Marsikdo od starejših prebivalcev v svojem življenjskem obdobju še ni zapustil kmetije.

#### 12. Informiranost

Osnovna informiranost je v zaselku zagotovljena z radijskimi in TV sprejemniki ter časopisi. Slišijo predvsem prvi program radia Ljubljana in radio Koper. Zaradi slabega TV oddajnika na Nanosu pa relativno dobro vidijo le prvi program TV Ljubljana.

#### 13. Težave vaščanov

V pogovoru z vaščani sva kot nepoznavalki te problematike lahko ugotovili, da na žalost v zaselku ni poskrbljeno niti za najosnovnejšo infrastrukturo.

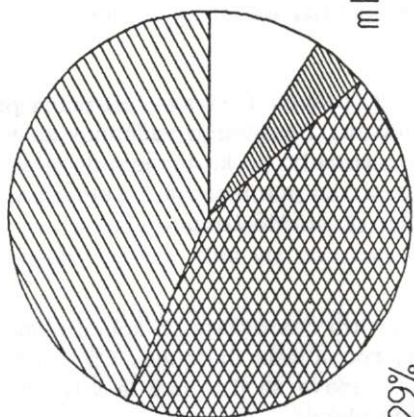
Meniva, da ima vodovod pred drugimi problemi daleč največjo prednost. Vzemimo samo primer velike katastrofe v Černobilu. Domačini o preteči nevarnosti niso bili pravočasno obveščeni, saj le malokdo redno spremlja informativne oddaje. Neposredno posvarjeni so bili šele po dveh dneh, do tedaj pa so uporabljali kontaminirano kapnico. Nemudoma so pričeli uporabljati studenčnico, ki pa po tem času že ni več ustrezala normam pitne vode.

Domačinom pa se zdi mnogo bolj pereč problem cesta. Te pomanjkljivosti naselja niso omenili le na eni kmetiji. Cesta je namreč zelo ozka in makadamska ter ob strani nezaščiten. Ker pa je cesta vrezana v zelo strmo pobočje, je ta zaščita skorajda nujna, saj je že večkrat prišlo do nesreče.

Mnogi si žele v zaselku vsaj en telefon. Omenili pa so še težave s TV oddajnikom, slabim električnim tokom, nedejavno pospeševalno službo in KS, želijo si novega o semenjevalca in kulturni dom za mladino.

# VRSTA ZABAVE MLADIH

veselice 29%



drugo 6%

mladinski plesi 3%

kulturne prir. 29%

### III. Mladi na vasi

#### 1. Splošni podatki o mladih

Mladih do 26 let je 17, od tega od 11 do 26 let 12. Anketirani so izhajali iz te skupine in so bili člani ZSMS. Od njih je le eden (sedaj 18-letnik) zaključil šolanje že po 4. razredu OŠ. Dve sta končali srednjo šolo, ena višjo šolo, ostali pa se še izobražujejo. Štirje srednješolci živijo v internatih, ostali pa se vozijo v bližnja šolska središča.

#### 2. Organiziranost

Mladi so združeni le v mladinski organizaciji. Najbolj zgovoren dokaz za slabo delo OO ZSMS na tem področju je podatek, da se štirje mladinci svojega članstva v tej organizaciji sploh ne zavedajo. Poleg ZSMS je le en anketiranec navedel članstvo v kulturni organizaciji. Kakšno organizacijo je imel v mislih, je ostalo nedorečeno.

Na najinem obisku zaselka 7. in 8. marca 1987 sva bili priča pripravam mladincev na proslavo ob osmem marcu. Zanimanje vaščanov za to prireditev je bilo veliko, kar izpričuje njihovo potrebo po kulturnem dogajanju. Proslava je potekala v edinem, za to kolikor toliko primernem prostoru, v skednju privatne hiše na Nadavču v organizaciji OO ZSMS Levpa.

#### 3. Prosti čas

Mladi so večinoma odgovorili, da jim čas ostaja ob koncu tedna. Porabijo pa ga za branje, igranje nogometa, ročna dela in drugo. Ob konicah dela (košnja) pa jim ga ne ostaja nič. Možnost zabave se jim nudi le v Levpi (bližnja okolica). Večinoma poslušajo sodobno glasbo.

Za pot v šolo porabijo večinoma od 30 do 60 minut, v skrajnem primeru tudi tri ure.

#### 4. Periodika in beletristika med mladino v zaselku

- a) Beletristika: Večji del anketiranih se je pri vprašanju: Kakšno čtivo najraje bereš?" opredelil za romane, čeprav je to, predvsem pri najmlajših, malo verjetno. Omenili so tudi znanstvena dela, pustolovske knjige, kriminalke in mladinske knjige.
- b) Revialni tisk in periodika: Najbolj priljubljene revije so Antena, Jana in Primorske novice, sledijo pa Stop, Zabavnik, Delo, Bravo in razni stripi. Mladino bere le ena z višješolsko izobrazbo.

#### 5. Informiranost

Kot karakteristično sva upoštevali revijo Mladina, ki naj bi mladino Slovenije povezovala in jo obveščala o aktualnih željah, uspehih in težavah mladih. Pri tem sva takoj naleteli na oviro, saj revijo Mladina poznajo le trije, štirje pa

jo poznajo le po imenu. Izpostavili sva v zadnjem času tri najbolj aktualne probleme slovenske mladine. To so: 133. člen zveznega kazenskega zakonika, civilno služenje vojaškega roka in proslava ob 25. maju. Rezultati niso bili dobri. Pri členu 133 je bil izid najslabši. Malo bolje je bilo s civilnim služenjem vojaškega roka in praznovanjem dneva mladosti, a poznavanje še vedno ni bilo zadostno.

Zanimivo je, da so informiranost mladih na vasi ti mladinci ocenili zelo nekritično. Kar 66,7% se zdi informiranost zadostna, 11,1% pa celo dobra.

#### IV. Zaključek

Pri izdelavi naloge sva se s problematiko Avšja podrobno seznanili. Je tipičen zaselek z močno depopulacijo na območju, ki ne nudi dobrih možnosti za kmetijstvo.

Naloga temelji predvsem na anketi, kajti želeli sva vzpostaviti živi stik z vaščani. Socialno-geografske značilnosti sva želeli ugotavljati iz odgovorov vaščanov. Na ta način prikazana problematika zaselka je nedvomno precej enostranska in bi se jo dalo s pomočjo ustrezne literature še razširiti. Ker je zaselek majhen, je tovrstno literaturo težko, skoraj nemogoče dobiti, tako nama je bila anketa v bistvu edini vir za proučevanje.

Demografska slika je zaskrbljujoča, saj mladi ne nameravajo nadaljevati tradicije staršev in so generacija, ki se ne bo več poročila na vas, ampak v mesto. Prav tako je problematična izobrazba starih ljudi, staršev te mladine. Kako lahko namreč pričakujemo od osnovnošolsko izobražene populacije, da bo gospodarila pametno in predvsem v skladu z najnovejšimi znanstvenimi dognanji na področju agronomije? Zaselek tudi v tem pogledu nima perspektive. Nihče od mladih ne obiskuje kmetijske šole. Samo izkušnje, prenesene preko staršev - polkmetov, pa niso dovolj.

Rešitev vseh teh težav je deloma gotovo nova srednja šola v okolici, ki bi mlade zadržala doma vsaj še nekaj let. Odstotek tistih, ki bi kasneje zapustili dom, bi bil manjši. Prav tako je slaba prometna povezanost, za oskrbo pa je še bolj mačehovsko poskrbljeno. Meniva torej, da se morajo te razmere čim prej urediti. Kakšna bo sicer podoba zaselka čez nekaj let? Čeprav so nama starši marsikje zagotovili, da imajo zagotovljenega naslednika, odgovori letih niso bili tako upanje zbujujoči.

Hiše, v katerih živijo prebivalci, so stare, le ena je novejša. Kmetijstvo samo zagotovo ne bo dopuščalo modernizacije na tem območju. Prav gotovo se določene možnosti odpirajo na področju turizma. Kljub težki dostopnosti je položaj vasi slikovit in privlačen. To področje Slovenije pozna le malo ljudi, a skriva v sebi na tisoče čudovitih razgledov in ostalih naravnih lepot. Dokaz za to, da

je ozemlje turistično zanimivo, je kmečki turizem, ki je nekaj let deloval na Nadavču. Po moževi smrti ga je gospodarica opustila. Na žalost se vaščani slabo zavedajo lepote svoje okolice in zanjo slabo skrbijo.

Ob delu na terenu sva se približali vaškemu načinu življenja, njihovim navadam. Takoj sva si pridobili njihovo zaupanje, ker sva pokazali zanimanje za zaselek, njihova življenja in težave, čeprav samo srednješolki. Pridobili sva si mnogo izkušenj in predvsem nov pogled na življenje ljudi izven mesta.

## Literatura in viri

### 1. Literatura:

- Krajevni leksikon Slovenije, 1. knjiga - Z del Slovenije. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1968
- Peter Klinar: Mednarodne migracije. Sociološka in politološka knjižnica 5, Založba Obzorja Maribor, izdana v Ljubljani, novembra 1975
- Stanko Bunc: Slovar tujk, Založba Obzorja Maribor, izdana v Ljubljani, marca 1963

### 2. Viri:

- Anketa za vaščane; Mladinska raziskovalna naloga. Priredili po anketi Mladinskega raziskovalnega tabora Pomurje 15 - Motvarjevci
- Anketa: Mladi na vasi; Mladinska raziskovalna naloga. Avtorja: Anja Stefan in Nina Gorenc
- Anketa Mladinskega raziskovalnega tabora Pomurje 15 - Motvarjevci
- A tlas Slovenije, Mladinska knjiga in Geodetski zavod SR Slovenije, Ljubljana 1985



TRDI IN TEKOČI ODPADKI - NOV ANTROPOGEN DEJAVNIK V OKOLJU

Bojana Jaušovec\*

Za raziskovalno nalogo o odlagališčih trdih in tekočih odpadkov v Ormožu sem se odločila v dobri veri, da je moje mesto eno izmed najčistejših v Sloveniji. Na vsakem koraku pa sem doživljala neprijetna presenečenja in razočaranja, zato sem v nalogi želela opozoriti na probleme onesnaževanja okolja v bližnji okolici.

Pri svojem delu sem se opirala na podatke, ki so za naše področje dosegljivi v literaturi, anketirala sem predstavnike podjetij, zdravstvene delavce in prebivalce, ki živijo v neposredni bližini odlagališč. Osnovne značilnosti odlagališč sem zbrala v katastru odlagališč. Odlagališča sem tudi fotografirala in predstavila na folijah za grafoskop. Vnesla sem jih v karto v merilu 1:5000. S pomočjo teh ponazoritev sem ugotavljala koncentracijo odlagališč in osnovne geografske karakteristike njihovih lokacij.

Mira Ružič piše v knjigi Biti ali ne biti (stran 126):

"V dravski regiji nosi zastavo zastrupljanja Tovarna sladkorja v Ormožu, ki je 1980 začela proizvodnjo kar brez čiščenja organskih odplak."

V intervjuju z odgovornimi v tovarni sladkorja sem izvedela, kako poteka postopek očiščevanja odpadnih voda - v več bazenih z biološkim vrenjem. Po teh dokazih se mi zdi, da so bile obtožbe na račun tega onesnaževalca neupravičene.

Peter Likar v knjigi Domovina, si še kakor zdravje? piše: (stran 116)

"Nekaj časa so se pošteno dušili tudi v Ormožu. Blizu mestnega pokopališča so zažigali gumo in ostanke plastičnih predmetov. Pri tem opravilu, ki ga ni spfemljalo niti najosnovnejše znanje o zdravstveni in drugi škodljivosti PVC - polivinilklorida, pa so se ljudje v okolici dobesedno dušili v jedkem plinu. Drevje se je jelo nanagloma sušiti. Pa ne samo to. Ker je bilo to nevšečno gorišče postavljeno po "preudarku" nestrokovnjakov, se je zaradi vetrov kadilo v mesto in tudi v bolnišnico. Odlagališče so zdaj nekoliko prestavili. Pokadi se pa še vedno."

\* učenka, mentor prof. Vlasta Hodnik, Srednješolski center Dušana Kvedra, 62250 Ptuj, Volkmerjeva 19, glej izvleček na koncu Obzornika



Tudi sama stanujem blizu tega odlagališča, zato lahko te ugotovitve le potrdim. Bivanje v takšnem okolju je bilo vse prej kot prijetno. O tem sem se pogovarjala s tovarišem, ki je pri Komunalnem podjetju Ormož odgovoren za organiziran odvoz odpadkov.

Izvedela sem, da se je organizirano odlagališče v Ormožu selilo že trikrat. Najprej je bilo prav na mestu, ki je omenjeno v citatu. Na tem odlagališču je bilo zmeraj precej plastičnih odpadkov iz tovarne Jože Kerenčič. Pogosto je prišlo do samovžiga. Potrebno je bilo posredovanje gasilcev. Moj sogovornik je še dodal: "Kadar se takšno področje vžge, je gašenje težko. Zato je treba vse zasuti z zemljo. To pa povzroča dolgotrajno kajenje". Vendar je odlagališče kljub temu ostalo na tem kraju pet let. Najpomembneje je bilo zasutje jame in izravnava področja.

Nato so odlagališče premaknili ob cesti, ki vodi od Tomaža pri Ormožu navzgor na Dobravo. Tudi izbira tega kraja ni bila najbolj posrečena. Našli so tudi novo sredstvo za preprečevanje samovžigov - plastične odpadke so ob vsakem dovozu iz tovarne Jože Kerenčič - sežgali. To je povzročalo še večje težave za prebivalce bližnje okolice. Dovoz odpadkov je bil neurejen, bližnjim hišam so večkrat zasuli dovoz do hiše, tako da so morali domačini odmetati kupe odpadkov, nekateri so v mraku stali na straži, da jim niso zasuli bližnjega hišnega dvorišča oz. gozdička tik ob domu. Odlagališče je tukaj ostalo cela tri leta (dokler ni bila jama zasuta).

Tretjič so odlagališče premestili spet proti Ormožu. Zdaj je sredi obdelovalnih površin Kmetijskega kombinata. Odlagališče je delno ograjeno. Urejajo ga z zasutjem in izravnavanjem. Sežiganje so opustili, problem samovžigov so rešili z razširitvijo hidrantne mreže.

Prebivalci iz okolice se zdaj počutijo bolje, polja pa so že ob šibkem vetru pobeljena s papirčki.

Odlagališče bo tukaj ostalo predvidoma še naslednjih pet let. Po pogovoru s sanitarno inšpektorico sem izvedela, da je odlagališče nameščeno tam le začasno, ker ne ustreza potrebnim higienskimi določilom.

V načrtih je nova premestitev odlagališča predvidoma v jami glinokopa. Tudi na Skupščini občine Ormož sem dobila v roke dokument, kjer je zapisano, da bo odlagališče premeščeno tja. Sanitarna inšpektorica pa zagotavlja, da ta lokacija še ni določena, potrebno bo namreč opraviti še marsikatero raziskavo tal in področja nasploh. Raziskava (Vočanec), ki sicer obravnava glinokop z drugih vidikov, pa ugotavlja, da bi s preselitvijo odlagališča odpadkov na to področje resno ogrozili podtalnico. V pogovoru z avtorjem raziskave sem izvedela, da je odločno proti premestitvi odlagališča v to jamo.

Na Komunalnem podjetju so mi zatrdili, da črnih odlagališč komunalnih od-

padkov na ožjem območju Ormoža ni. Sama pa sem našla kar deset črnih odlagališč, in to skoraj v središču mesta. Sestavila sem kataster odlagališč (na anketne liste sem vnesla značilnosti odlagališč) in na podlagi tega izluščila skupne značilnosti črnih odlagališč. Po vrisovanju v karto sem ugotovila, da so vsa odlagališča v neposredni bližini večje ali manjše tekoče vode, v neposredni bližini gozda. Pojavljajo se na področjih, kjer ni organiziranega odvoza odpadkov. Sestava odpadkov je mešana. Prevladujejo gospodinjski odpadki. O možnostih okužbe odlaganci očitno sploh ne razmišljajo - odlagališča so tik ob naseljih ali celo v naseljih samih, ob cestah, parkih, sprehajalnih poteh, v strugah tekočih voda, tik ob domovih ... Odlagališče odpadkov sem navsezadnje našla tudi sredi kmečkega dvorišča.

Onesnaženosti vode nisem mogla natančneje raziskati predvsem zato, ker so kakršnekoli analize zelo drage. Z opazovanjem pa sem ugotovila, da so nekatera odlagališča nastala neposredno v strugi tekoče vode. Ugotovila sem, da se vse odpadne vode brez kakršnega koli čiščenja stekajo v Dravo. Pri fotografiranju sem ujela tudi občana, ki je v Dravo odvrigel svinjsko črevesje. Nisem se čudila, ko sem videla na vodni gladini plavati mrtve račke.

#### Zaključek

1. V Ormožu smo imeli tri javna odlagališča trdih odpadkov:
  - vse tri lokacije so neustrezne;
  - preslabo (ali nepravilno) so jih vzdrževali in sanirali;
  - moteče so vplivala na počutje tistih, ki so stanovali v bližini;
  - edini vidik, na katerega so se ozirali delavci Komunalnega podjetja pri določanju lokacije odlagališča, je bilo zasutje jame;
  - požari (samovžigi ali vžigi) na odlagališčih so ves čas prisotni;
  - glede na bodočo lego organiziranega odlagališča je najverjetneje ogrožena podtalnica.
2. V Ormožu obstaja najmanj 10 črnih odlagališč komunalnih odpadkov:
  - najpogosteje so v bližini naselij, na robu gozda in ob tekoči vodi;
  - prevladujejo mešani gospodinjski odpadki;
  - značilna je izrazito neustrezna lega;
  - vsa neurejena odlagališča so lahko izvor infekcij.
3. Odpadne vode v Ormožu odtekajo brez slehernega čiščenja neposredno v tekoče vode in s temi v Dravo.
4. Ljudje zaradi nečistega okolja še niso zaskrbljeni.
5. Največ, kar lahko storimo mladi (razen čiščenja z golimi rokami), je, da postanemo očitajoča vest odgovornih, a premalo osveščenih ljudi.

# drobne novice

## NEKAJ INFORMACIJ O DELU ZVEZE GEOGRAFSKIH DRUŠTEV JUGOSLAVIJE

Septembra 1989 bo v Prištini XIII. kongres geografov Jugoslavije. Predsedstvo Zveze geografskih društev Jugoslavije je sprejelo naslednji koncept kongresa: v uvodnem plenarnem delu bo na sporedu pet referatov (jugoslovanski prostor v družbenoekonomskem razvoju Evrope in sveta, naravno-geografska problematika Kosova, družbenogeografska problematika Kosova, aplikacija geografije v družbenoekonomski praksi, položaj in značaj geografskega izobraževanja v Jugoslaviji). Nadaljnje delo se bo odvijalo v štirih sekcijah (naravnogeografske osnove regionalnega razvoja, elementi ekonomsko-geografske rajonizacije, prebivalstvo in naselja kot elementi regionalnega razvoja problematike pouka geografije, ter rednih okroglih mizah (osnove geomorfološkega kartiranja, ekologija in življenjsko okolje, hidrogeografija, turistična geografija, migracije prebivalstva, politična geografija, prometna geografija).

Namen sprejete organizacije delovnega procesa je doseči čim večjo kvaliteto strokovnih sestankov, pospešiti zanimanje za nekatera neustrezno razvita ali posebej zanimiva in aktualna geografska področja, ustrezna predstavitev geografskih dosežkov širši javnosti in prispevati k večjim prizadevanjem za razvijanje posameznih geografskih področij, ter za večjo aplikativno naravnost geografskega znanstveno-raziskovalnega dela.

Za vse navedene referate v plenarnem delu kongresa in uvodne referate v sekcijah in ob okroglih mizah je v teku razpis za referente, ki bodo tudi vodili posamezne sekcije ali okrogle mize. V drugi polovici leta 1988 bo organizator kongresa razpisal prijave za preostale referate in koreferate ter za udeležbo na kongresu.

Sicer pa se je delo Zveze manifestiralo v glavnem z individualnim delom redkih posameznikov, s sejami Predsedstva in Komisije za znanstveno delo ter z zveznimi strokovnimi srečanji (simpoziji). V ospredju obravnavanja so torej bili poleg tekočih zadev in predvsem prenove statuta še strokovni sestanki, kongres, prizadevanja za finansiranje ATLASA Jugoslavije ter medrepubliški projekti in tudi siceršnje medrepubliško sodelovanje.

V okviru Komisije za znanstveno delo deluje pet različno aktivnih podkomisij: Podkomisija za fizično geografijo, Podkomisija za regionalno geografijo in regionalno planiranje, Podkomisija za ekonomsko geografijo, Podkomisija za terminologijo, toponomastiko in tematsko kartiranje in nova zelo aktivna Podkomisija za geomorfologijo pod vodstvom dr. Petra Habiča.

Žal je močno popustila aktivnost nekdanj zelo delavne Komisije za geografski pouk in izobraževanje (predsednik dr Mirko Brazda), ki v tem mandatnem obdobju ni uspela organizirati strokovnega srečanja ali kakšne druge aktivnosti.

Povsem nedelavna je Komisija za tisk (predsednik dr Mirko Panov), tako da se z izdajo Geographice Iugoslavice izmenično trudimo v Ljubljani, Prištini in Novem Sadu.

V letu 1987 so bili v Jugoslaviji naslednji zvezni strokovni sestanki:

- Teorija in metodologija regionalne geografije, referati so objavljeni v publikaciji Oddelka za geografijo Filozofske fakultete, DELA, št. 4.
- Človek in kras, v Postojni. Strokovni sestanek Komisije Mednarodne geografske unije Človek in kras. Referati so objavljeni v posebnem zborniku.
- Geografski problemi obmejnih območij Jugoslavije, v Vranju. Referati so objavljeni v posebnem zborniku.
- Drugi znanstveni sestanek jugoslovanskih geomorfologov v Liki in na Velebitu. Referati so objavljeni v posebni publikaciji.
- Pokrajinski učinki človekovih dejavnosti na življenjsko okolje. Simpozij Komisije SEV za okolje in jugoslovanskih geografov na Bledu. Referati so objavljeni v Glasilu Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani, Geographici Slovenici št. 18 in 19.
- Geografija v Jugoslaviji danes, v Zagrebu. Referati so tiskani v Geografskem glasniku št. 49.

V letu 1988 so predvideni naslednji jugoslovanski simpoziji:

- Atlasna kartografija. Aprila v Sarajevu. Prijavite se lahko na naslov dr. Miloš Mišković, Geografski inštitut PMF, 71000 Sarajevo, Vojvode Putnika 43.
- Teorija in metodologija industrijske geografije, konec septembra v Sarajevu. Prijavite se lahko na naslov dr. Miloš Bjelovitić, ostalo isto kot zgoraj.
- Vloga fizične geografije v ekoloških raziskavah in prostorskem načrtovanju, skupaj s simpozijem o Prokletijah, aprila na Kosovu. Prijave na naslov dr. Srdjan Belli, Geografski inštitut PMF, 38000 Priština, Ul. M. Tita bb.
- IV. jugoslovanski agrarnogeografski simpozij v Vršču sredi septembra. Prijave dr. Pavle Tomić, Geografski inštitut PMF, 21000 Novi Sad, Veljka Vlahovića 1.

Podrobnejše informacije lahko dobite pri podpisnem na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani.

Od 22. do 26. avgusta 1988 bo v Avstraliji (Melbourne) svetovni geografski kongres. Zaradi visokih stroškov bo udeležba jugoslovanskih geografov pičila. Zato pa smo organizatorju poslali jugoslovansko geografsko publikacijo GEOGRAPHICA IUGOSLAVICA, št. 9 s prispevki o geomorfološkem kartiranju, prebivalstvu, urbanizaciji, gospodarstvu, prometu, zdomcih in industrializaciji Jugoslavije, ki so v celoti prevedeni v angleščino. Ta številka Geographice Jugoslavice je izšla v Ljubljani.

dr Mirko Pak

Od uglednega pokojnika se poslavljam v imenu jugoslovanskih speleologov, organizacije jugoslovanskih geomorfologov v okviru Zveze geografskih društev Jugoslavije, v imenu Oddelka za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani in Geografskega inštituta AM ZRC SAZU.

Smrt akademika Rogliča čutimo slovenski geografi kot našo izgubo. Saj je pokojni globoko posegel tudi v našo misel s svojim konceptom geografije, v katerem smo videli žlahtno tradicijo njegovega idejnega učitelja Jovana Cvijića in dejanskega učitelja Bore Milojevića, konceptom, ki je bil oplemeniten z njemu lastno globino in dosežki svetovnega razvoja znanosti. Njegovo obravnavanje narave in človeka v sklopu medsebojnih odnosov v okviru regije nam je bila prepotrebna opora v času vse večjega razpadanja naše stroke na panoge in izgubljanja koncepcije kompleksne geografije. Roglič je v to koncepcijo vnašal dimenzije civilizacijske, kulturno zgodovinske tradicije, ki kot nevidno gibalo posegajo v sedanja družbena dogajanja. Takega, našega in evropskega pobudnika kulturne in regionalne geografije, iskrivega, briljantnega govornika, smo v Rogliču spoznavali tudi ob njegovih predavanjih o Jugovzhodni Evropi, Evropi in Severni Ameriki na zborovanjih takratnega Geografskega društva Slovenije v Ljubljani.

Paleta rezultatov njegovega dela sega od glaciacije in geneze Dinarskega gorstva, geneze Jadranske kotline, obrazijskih ostankov v reliefu do oscilacije morske gladine. Vsi ti in drugi prispevki k znanosti kažejo širino in globino Rogličevega koncepta o razvoju reliefa in krasa posebej. Kot rojen kraševец je kot eden prvih vnesel v kraško geomorfologijo gledanje, da je lahko kraški proces nekaj normalnega in ne izjemnega, nastalega po prestatku fluvialne faze. Roglič je nadaljeval slavno tradicijo Jovana Cvijića pri poglobljanju osnov teoretske kraške geomorfologije in zakrasevanja. V nasprotju s Cvijićevo dobo je Rogličeva era bila v znamenju vsestranskega in drobnega kvantitativnega proučevanja kraških oblik in procesov, ki pa ni moglo zamenjati koncepcij pionirjev krasoslovja, med katere se je v svetovnem okviru vidno uvrstil tudi Josip Roglič. Od tod veliko zanimanje naše in tuje strokovne javnosti za njegove študije o kvartarnem oblikovanju kraških polj, terciarnih in sedanjih procesih v njih, o "zaravni" na apnencih, o sedimentaciji in eroziji lehnjaka v pleistocenu, o globini vodne cirkulacije na krasu, o zakrasevanju v dolomitih, o fluviokrasu, to je o kraškem tipu, ki mu je Roglič prvi dal obličje, in o odnosu fluvialnega in kraškega procesa. V vseh teh študijah se kaže pokojnik kot originalni in nenadkriljiv mislec - analitik in sintetik. Takega se ga spominjamo s speleoloških in drugih krasoslovnih zborovanj in s takim smo sodelovali pri snovanju jugoslovanske kraške terminologije, iz katerega so izšli trije terminološki slovarji, eden izpod peresa pokojnika.

Ko smo pred dobrim mesecem bežno srečali raziskovalca obalnih abrazijskih oblik in procesa litoralizacije, nismo slutili, da je bilo to zadnje srečanje.

Njegova smrt je pretresla geografe in speleologe naše domovine ter njegovo družino. Soprogi, ki je pokojniku požrtvovalno stala ob strani do zadnjega dne, in ostalim članom družine izrekamo iskreno sožalje.

akademik dr Ivan Gams



## GEOGRAFSKI DIDAKTIČNI MATERIAL

Uredništvo Obzornika se je odločilo, da na pobudo številnih geografov razpiše ponudbo geografskega didaktičnega materiala. Ugotavljamo, da so geografi pri svojem vzgojnoizobraževalnem delu dosegli dobre rezultate, da imajo pripravljenega veliko materiala. Prav bi bilo, da didaktični material in svoje izkušnje ponudijo tudi drugim. Zato smo pripravljeni objaviti vse ponudbe, ki segajo na to področje.

Pričakujemo, da bo ponudba šla v dve smeri. Pripravljene programe naravoslovnih dni, ekskurzij in naloge objektivnega tipa bi lahko ponudili v Obzorniku tako, da bi navedli vsebino, obseg, ceno in obliko materiala. Predvsem prosojnice bi lahko objavljali s kratkim komentarjem v Obzorniku samem.

Torej že v prihodnji številki pričakujte objavo prvih ponudb programov posameznih naravoslovnih dni, nalog objektivnega tipa, programov ekskurzij. Za vsak tak material, ki ga ponujate, navedite kratko vsebino, komu je namenjen, kako obsežen je, v kakšni obliki ga posredujete, kolikšna je cena in na katerem naslovu ga dobimo. Pričakujemo, da bo odziv velik, da si bomo tudi na ta način izmenjevali izkušnje in bogatili naše vzgojnoizobraževalno delo.

Uspele prosojnice, ki jih uporabljate pri pouku in z njimi dosegate boljše učnovzgojne rezultate, bomo s kratko vsebino lahko objavili v Obzorniku. Računamo, da je tudi tega didaktičnega materiala veliko. Opozarjamo na to, da morajo biti prosojnice prilagojene črno-beli tehniki.

Kolegi geografi, pokažimo, koliko didaktičnega materiala pripravljamo sami! Izmenjujmo ga med seboj! Izboljšajmo pouk geografije in motivirajmo zanj še nove učence! Pričakujemo velik odziv.

Urednik



# ocene in poročila

## PROSOJNICE PRI POUKU

Pri Državni založbi Slovenije je v letu 1987 izšel priročnik za učitelje Prosojnice pri pouku. Na 111 straneh nas avtor Slavko Brinovec nazorno in zgoščeno seznanja z grafoskopom, z metodičnimi možnostmi prosojnic, z njihovimi oblikami ter z načini poučevanja. V zadnjih treh poglavjih pa posebej osvetljuje povezovanje prosojnic z delovnimi listi, uporabo prosojnic kot učila pri skupinskem pouku ter vlogo prosojnic v didaktičnem kompletu.

V uvodnem poglavju avtor govori o pomenu izobraževalne tehnologije - še posebej avdiovizualnih sredstev za sodobni pouk geografije.

V drugem poglavju nas seznanja z grafoskopom ter analizira različna poimenovanja tega učnega sredstva. Z risbo in besedo prikaže različne oblike grafoskopa, njegove osnovne dele pa tudi dodatke, kot so grafoskop z episkopom, polarizator, nastavki za diapozitive, diafilmi, kar pri nas slabo poznamo. Predstavi nam osnovne tehnične lastnosti aparata ter svetuje, kako ravnati, da ne bo prišlo do okvar in da bodo žarnice dlje svetile. Posebej zanimivo je podpoglavje, v katerem s šestimi primeri prikazuje, kam postaviti grafoskop v učilnici, kako namestiti platno, kolikšna naj bo velikost črk na prosojnici, da bo vidljivost projekcije čim boljša, hkrati pa bo učitelj dobro videl učence.

Avtor v tretjem poglavju didaktičnometodično vrednoti prosojnice, posebej njihovo vlogo pri oblikovanju geografskih pojmov ter ugotavlja široke didaktične možnosti zlasti večplastnih prosojnic.

Sledi prikaz petih oblik prosojnic: prosojnic - tabelskih slik, enoplastnih prosojnic, kombinacije enoplastnih prosojnic s prosojnicami, tabelskimi slikami, večplastnih prosojnic ter fotoprosojnic. Spoznamo didaktičnometodične prednosti vsake oblike, ki so prikazane tudi s sliko.

Učitelju bo v veliko pomoč pri delu poglavje Načini poučevanja s prosojnicami, v katerem spoznamo kar šest tehnik dela. To so tehnike obrisov, zakrivanja, modelov, dopolnjevanja ter prekrivalna in odkrivalna tehnika. Tudi te so ponazorjene s primeri. Raznovrstnost tehnik dela, nekatere je odkril avtor sam, nas bodo morda spodbudile k iskanju novih.

Kako lahko iz prosojnic naredimo tudi delovne liste in jih uporabimo v različ-

nih stopnjah učnega procesa, spoznamo v šestem poglavju. Prikazana sta primera delovnih listov iz prosojnic za pridobivanje in preverjanje znanja.

Prosojnica spremeni funkcijo tudi z uporabo pri skupinskem pouku. Kot pravi avtor, pomenijo prosojnice pri skupinskem delu "učilo, ki pripomore k razumevanju vsebine, pri plenarnem poročanju pa se posamezni listi spremenijo v dele večplastne prosojnice, ki pomagajo pri ugotavljanju medsebojnih zvez med posameznimi elementi in dejavniki". Podan je primer učne ure skupinskega dela pri obravnavanju Afrike.

Uporaba prosojnic v didaktičnem kompletu pa je ponazorjena na primeru grafoskopskega kompleta Slovenije.

Priročnik Prosojnice pri pouku je uporaben za učitelje različnih predmetov. Ker pa avtor utemeljuje metodične možnosti grafoskopa na primeru pouka geografije in ker so tudi vsi primeri geografski, je še posebej primeren za učitelje geografije vseh stopenj.

Maja Umek

## POROČILO GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA GORENJSKE

Geografsko društvo Gorenjske je v letošnjem letu imelo naslednje dejavnosti:

- 22.1.1987 - je bil občni zbor geografskega društva Gorenjske. Pred zborom je tov. Janja Vidic imela predavanje z naslovom Varstvo kulturne in naravne dediščine v Sloveniji.
- 2.3.1987 - je v društvu predaval tov. Bajda o Turčiji z namenom, da bi izvedli v to državo ekskurzijo, vendar zaradi visokih stroškov ekskurzije nismo mogli pripraviti.
- 28.5.1987 - je GDG izvedlo 4-dnevno ekskurzijo v Italijo (Siena-Rim-Firence). Zaradi velikega povpraševanja je društvo v okviru Kompassa ekskurzijo ponovilo jeseni. Z geografi so potovali tudi učitelji drugih strok iz gorenjskih šol.
- 14.11.1987 - je bila ekskurzija GDG na Jakoba nad Preddvorom, vodil jo je arheolog tov. Valič, in na Breg pri Preddvoru, vodil tov. Avguštin. Srečanje geografov Gorenjske je bilo na turistični kmetiji na Bregu.
- 18.12.1987 - je bilo novoletno srečanje članov GDG s predavanjem in filmski-mi posnetki o potovanju prof. Vebra in prof. Klavora v Južno Ameriko.

Veseli smo, da so predavanja in ekskurzije dobro obiskani in da se v GDG vključujejo tudi negeografi.

Predsednik GDG

Mara Črnilec

UDK 911:371.3=863

Verbič M.

61000 Ljubljana, YU, Srednja šola za družboslovje in splošno kulturo, Strossmayerjeva 1

#### VLOGA PONA VLJANJA IN PREVERJANJA V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM PROCESU

Predstavljeno je preverjanje kot oblika ugotavljanja znanja, stopnja razvitosti delovnih sposobnosti in kvalitete pridobljenih vrednot. Prikazana sta dva primera preverjanja občnih pojmov, specifičnih dejstev, razumevanja učne snovi, uporabe geografskega znanja ter orientacije na zemljevidu.

8

UDK 911:371.3=863

Brinovec S.

64000 Kranj, YU, Srednja šola pedagoške, računalniške in naravoslovno matematične usmeritve, Koroška cesta 13

#### GEOGRAFSKE METODE PRI POUKU

Avtor predstavi metodo dela s pisnimi viri, metodo razgovora in razlage. Ob vsaki izmed njih opozori na njene dobre in slabe strani. Metode niso izrazito geografske, vendar brez njih tudi ni pouka geografije.

UDK 911:371.32:373.32=863

Košak M.

61000 Ljubljana, YU, Pedagoška akademija, Karde-  
ljeva ploščad

#### OPREDELITEV IN OSVAJANJE GEOGRAFSKIH POJMOV

Predstavljena je opredelitev geografskih pojmov. Prikazano pa je tudi njihovo osvajanje. Gre za odkrivanje lastnosti pojavov, predmetov in procesov. Osvajanje pojma je odvisno od otrokove razvojne stopnje, njegovih izkušenj in narave pojma.

UDK 911.6:371.3(497.1)=863

Blaznik B.

64245 Kropa, YU, Osnovna šola Stane Žagar, Lipnica

#### POKRAJINSKE ENOTE JUGOSLAVIJE

Predstavljena je priprava na učno uro v 5. razredu. Pokrajinske enote Jugoslavije spoznavajo s primerjavo podobnih enot v Sloveniji. Med učili so prosojnice, diapozitivi in učni lističi.

Predstavljene so vse raziskovalne naloge mladih geografske študije o naseljih, predstavili so pro- storške učinke človekovih dejavnosti.

RAZISKOVALNO DELO SREDNJEŠOLCEV V ŠOLSKEM LETU 1986/87

Špes M.  
61000 Ljubljana, YU, Institut za geografijo, Univerza  
Edvarda Kardelja, Trg Francoske revolucije 7

UDK 911:167:373:54"1986/87" = 863

Predstavljen je koncept nove geografske monografije Slovenije. Prikazane so dileme, ki so se pokazale ob snovanju, zlasti opredelilni regije in njenege oblikovanja. Monografija bo poleg prvega splošnega dela, obsegala še štiri dele: Severozahodna Slovenija, Vzhodna in Jugovzhodna Slovenija, Jugozahodna Slovenija in Severozahodna Slovenija.

SNOVANJE NOVE GEOGRAFSKE MONOGRAFIJE SLOVENIJE IN VPRAŠANJE REGIONALIZACIJE

Gams I.  
61000 Ljubljana, YU, Filozofska fakulteta, Oddelek  
za geografijo, Aškerčeva 12

UDK 911(035.3)(497.12)=863

Predstavljene so vse geografske periodične publikacije v Sloveniji. Ob vsaki je naslov, podnaslov, sedež uredništva, začetak izhajanja in pogostost izhajanja publikacije.

GEOGRAFSKE PERIODIČNE PUBLIKACIJE

Turk J.  
61000 Ljubljana, YU, Filozofska fakulteta, Oddelek za  
geografijo, Aškerčeva 12

UDK 911(497.1)(05)=863

Avtorica prikazuje frontalno učno obliko z uporabo didaktičnega kompleksa za 6. razred. Podrobno je predstavljena aktivnost učitelja in učenca.

IZRABA TAL IN KMETIJSTVO V JUŽNI EVROPI

Mohorič E.  
64000 Kranj, YU, Osnovna šola Josip Broz Tito,  
Predosije pri Kranju

UDK 911.3:371.3=863

UDC 911:371.32:373.32=20

Košak M.  
61000 Ljubljana, YU, Pedagoška akademija, Kardeljeva  
ploščad

DEFINITION AND COMPREHENSION OF GEOGRAPHIC CONCEPTIONS

Definition of geographic conceptions is being described with the comprehension of them. It is mainly about discovering of the sort of phenomena, objects and processes. Comprehension of a conception depends on the child's development stage, his experiences and the nature of the conception.

UDC 911.6:371.3(497.1)=20

Blaznik B.  
64245 Kropa, YU, Osnovna šola Stane Žagar, Lipnica

REGIONAL UNITS OF YUGOSLAVIA

Preparation for a lesson in the fifth class is presented. Pupils are getting acquainted with the regional units of Yugoslavia by comparing them to similar units in Slovenia. Teaching material includes transparencies, slides and workbook.

UDC 911:371.3=20

Verbič M.  
61000 Ljubljana, YU, Srednja šola za družboslovje  
in splošno kulturo, Strossmayerjeva 1

ROLE OF REPETITION AND ASSESSMENT IN EDUCATIONAL PROCESS

Assessment as a form of knowledge establishing is demonstrated, as well as the stage of development of working abilities and quality of the obtained values. The article deals with two cases of assessing common conceptions, specific facts, comprehension of the teaching subject, use of geographic knowledge and orientation on the map.

UDC 911:371.3=20

Brinovec S.  
64000 Kranj, YU, Srednja šola pedagoške, računalniške in naravoslovno matematične usmeritve,  
Koroška cesta 13

GEOGRAPHIC METHODS AT TEACHING

The author presents methods of work by written sources, method of discussion and explanation. He points out advantages and disadvantages at each of them. The methods are not distinctively geographic but there is no geography teaching without them.

ni delavcev in prebivalcev.  
pomogo anke in predstavnikov podjeleži, zdravstvene  
Naloga je napravljena na podlagi katastra smetišč in s  
A vtorica prikazuje odlagališča odpadkov v Ormožu.

DEJAVNIK V OKOLJU  
TRDI IN TEKOČI ODPADKI - NOV ANTROPOGEN

Jausovec B.  
62250 Ptuj, YU, Srednješolski center Dušan Kveder,  
Volkmertjeva 19

UDK 911:502.7:628.4(497.12 "Ormož") = 863

Naloga obravnava socialnogeografsko podobo zasebka  
A vsje, tako da prikazuje posamezne elemente. Naloga  
izžareva osebnih odnosov avtoric do obravnavane proble-  
matike.

SOCIALNOGEOGRAFSKA PODOBA ZASEBKA A VŠJE IN  
PROBLEMATIKA MLADIH NA VASI

Gorenc N., Stefan A.  
61000 Ljubljana, YU, Srednja šola za družboslovje  
in splošno kulturo, Strossmayerjeva 1

UDK 911.3-053.6(497.12 "A vsje") = 863

UDC 911(035.3)(497.12)=20

Gams I.  
61000 Ljubljana, YU, Filozofska fakulteta, Oddelek  
za geografijo, Aškerčeva 12

SCHEMING NEW GEOGRAPHIC MONOGRAPHY OF  
SLOVENIA AND QUESTION OF REGIONALIZATION

The conception of the new geographic monography of  
Slovenia is presented. Dilemmas arising at scheming-  
especially at region defining and its formation, are being  
described. Monography will consist of a general part  
and also of four other parts: North-east Slovenia, East  
and South-east Slovenia, South-west Slovenia and North-  
west Slovenia.

UDC 911:167:373:54 "1986/87" = 20

Špes M.  
61000 Ljubljana, YU, Institut za geografijo, Univerza  
Edvarda Kardelja, Trg francoske revolucije 7

RESEARCH WORK OF SECONDARY SCHOOL PUPILS IN  
SCHOOL YEAR 1986/87

All research work of the young geographers on their  
21st meeting - Science to Youth, is demonstrated.  
Young geographers elaborated well studied complex -  
geographic studies about settlements. They presented  
spatial effects of man's activities.

UDC 911.3:371.3=20

Mohorič E.  
64000 Kranj, YU, Osnovna šola Josip Broz Tito,  
Predoslje pri Kranju

SOIL UTILIZATION AND FARMING IN SOUTH EUROPE

The author demonstrates teaching form where didactic  
set for the sixth class is being used. Teacher and  
pupil's activity is being precisely defined.

UDC 911(497.1)(05)=20

Turk J.  
61000 Ljubljana, YU, Filozofska fakulteta, Oddelek za  
geografijo, Aškerčeva 12

GEOGRAPHIC PERIODICALS

All geographic periodicals are being introduced. Each  
one has the title, subtitle, editorial seat, time of  
publishing start and frequency of publishing.



UDC 911.3-053.6(497.12"Avšje")= 20

Gorenc N., Stefan A.  
61000 Ljubljana, YU, Srednja šola za družboslovje  
in splošno kulturo, Strossmayerjeva 1



SOCIALLY-GEOGRAPHIC ILLUSTRATION OF THE  
VILLAGE AVŠJE AND PROBLEM OF YOUNG PEOPLE  
LIVING THERE

The objective of the article is to demonstrate socially-geographic illustration of the village Avšje by analyzing particular elements. The study expresses the author's personal attitude towards the relevant problem.

92

UDC 911:502.7:628.4(497.12"Ormož")= 20

Jaušovec B.  
62250 Ptuj, YU, Srednješolski center Dušan Kveder,  
Volkmerjeva 19

SOLID AND SOFT WASTE - NEW ANTROPHOGENIC FACT  
IN THE ENVIRONMENT

The author describes the depositing ground in Ormož. The study is based on the land register of depositing grounds and by means of questionnaires done with representatives of enterprises, medical workers and inhabitants.

GEO - Geografija

III

B 21

GEOGR. OBZORNIK

/1987 2

91



49098800243,3

COBISS •

UNIVERZA V LJUBLJANI - FF

